

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2020

Tereza Zákřavská

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

**Povinný poslední rok předškolního vzdělávání – analýza současného
stavu ve městě Trutnov**
Bakalářská práce

2020

Tereza Zákravská

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tereza Zákravská**
Osobní číslo: **H17436**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Téma práce: **Povinný poslední rok předškolního vzdělávání – analýza současného stavu ve městě Trutnov.**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Cílem bakalářské práce je analyzovat a popsat současnou situaci, která se týká povinné předškolní docházky v posledním roce před nástupem do základní školy. práce se bude zabývat legislativou, statistickými údaji, zkušenostmi jednotlivých mateřských škol ve městě Trutnov a také pedagogickým, psychologickým a sociálním vlivem povinné docházky na dítě v předškolním věku. Předpokládám spolupráci s mateřskými školami, rozhovory s řediteli a analýzu dokumentů.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2. OTEVŘELOVÁ, Hana. Školní zralost a připravenost. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4. Monografie.
MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H & H, 1998. ISBN 80-86022-21-8.
ŠULOVÁ, Lenka. Předškolní dítě a jeho svět: L'enfant d'âge préscolaire et son monde. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0752-2. Sborníky. Univerzita Karlova.
OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní pedagogika. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5107-8. Monografie.
PRŮCHA, Jan. Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5. Kolektivní monografie.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Adriana Sychrová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2019**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2020**

L.S.

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 29. listopadu 2019

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Tereza Zákřavská

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala především vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Adrianě Sychrové, Ph.D., za její rady, nápady a připomínky, které mi během psaní této práce velice pomohly. Děkuji za její trpělivost a vstřícnost.

Poděkování také patří mé rodině, která mi byla mou velkou oporou. Děkuji za trpělivost a pochopení, kterého se mi dostalo během psaní mé bakalářské práce.

V neposlední řadě bych velmi ráda poděkovala veškerým mým respondentům, kteří byli ochotni a věnovali mi svůj čas při poskytování rozhovorů.

ANOTACE

Cílem bakalářské práce je analyzovat a popsat současnou situaci, která se týká povinné předškolní docházky v posledním roce před nástupem do základní školy. Práce se bude zabývat legislativou a především zkušenostmi jednotlivých mateřských škol ve městě Trutnov a také pedagogickým, psychologickým a sociálním vlivem povinné docházky na dítě v předškolním věku. V této práci bude také zahrnut popis předškolního období a školní zralost. Předpokládám spolupráci s mateřskými školami, rozhovory s řediteli a analýzu dokumentů.

KLÍČOVÁ SLOVA

Předškolní vzdělávání, povinný poslední rok, mateřská škola, předškolní rok, dítě předškolního věku.

TITLE

Compulsory last year of pre-school education – analysis of the current quality in Trutnov.

ANNOTATION

The aim of this bachelor thesis is analysis and describe current situation which concerns compulsory last year of pre-school education. This thesis deals with legislation and primarily individual experiences of Kindergartens in Trutnov and also pedagogical, psychological and social influence of compulsory last year of pre-school education to child. In this thesis will be included describe pre-school period and school readiness. I assume cooperation with Kindergartens, interviews with directors of Kindergartens and analysis of documents.

KEYWORDS

Pre-school education, compulsory last year, kindergarten, pre-school year, pre-school child.

OBSAH

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	12
1.1 Funkce předškolního vzdělávání.....	13
1.2 Předškolní vzdělávání napříč Evropou.....	13
1.3 Typy mateřských škol	16
1.4 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	19
2 LEGISLATIVA	21
2.1 Novelizace zákona č. 561/2004 Sb.	21
2.2 Důvody k zavedení povinného předškolního vzdělávání.....	23
3 PŘEDŠKOLNÍ VĚK	25
3.1 Tělesný vývoj	26
3.2 Motorický vývoj.....	26
3.3 Vývoj myšlení	29
3.4 Vývoj paměti.....	30
3.5 Vývoj řeči.....	31
3.6 Vývoj fantazie	32
3.7 Emoční vývoj	33
3.8 Vývoj osobnosti dítěte.....	35
3.9 Sociální vztahy	35
3.10 Hra a kresba.....	36
4 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST DÍTĚTE	38
4.1 Fyzická zralost	39
4.2 Kognitivní zralost.....	40
4.3 Sociální zralost.....	40
PRAKTICKÁ ČÁST	43
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	43
5.1 Metoda sběru dat.....	44
5.2 Cíle výzkumu	44
5.3 Výzkumné otázky.....	45
5.4 Výzkumný vzorek	45
5.5 Tazatelské otázky	46
5.6 Realizace výzkumného šetření a analýza dat.....	47

5.7	Výsledky výzkumu.....	48
5.8	Závěr výzkumu.....	59
	ZÁVĚR	62
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	63

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá posledním povinným rokem předškolního vzdělávání a výzkumná část je zaměřena na zkoumání současné situace ve městě Trutnov. S tím také souvisí připravenost dítěte na vstup do základní školy a přístup mateřských škol k dětem v posledním ročníku předškolního vzdělávání. V dnešní době se právě s těmito tématy setkáváme poměrně často, jelikož zavedení povinného posledního roku v předškolním zařízení je relativně novou povinností. Důvodem pro napsání této práce je především zájem o hlubší prozkoumání této problematiky, lépe ji pochopit a získat tak více informací.

Cílem bakalářské práce je analyzovat a popsat současnou situaci, která se týká povinné předškolní docházky v posledním roce před nástupem do základní školy. Předmětem vlastního výzkumu je zjistit názor a zkušenosti z praxe pedagogů z mateřských škol ve městě Trutnov.

Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. První kapitola teoretické části se zabývá předškolním vzděláváním. Pojednává významem a pojetím předškolního vzdělávání, zabývá funkcemi a cíli předškolního vzdělávání a typy mateřských škol. V této kapitole se práce zaměřuje také na individuální formy vzdělávání a na rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

Druhá kapitola se zabývá legislativou, která je spojená se zavedením posledního povinného roku předškolního vzdělávání. V této je popsán vznik zákona ohledně předškolního vzdělávání.

Třetí kapitola se věnuje dítěti z hlediska vývojové psychologie. Tato kapitola popisuje nejen fyzický, ale především kognitivní vývoj dětí v předškolním věku. Popisuje veškeré změny, které se v tomto období dějí a poukazuje na důležité vývojové etapy předškolního věku. Kapitola se též zabývá dětskou hrou a kresbou, což jsou velmi důležité činnosti pro toto období.

Čtvrtá a zároveň poslední kapitola teoretické části se věnuje školní zralosti a připravenosti dítěte pro vstup na základní školu. Vymezuje složky školní zralosti, které jsou důležité pro určení způsobilosti dítěte pro přechod na základní školu.

Praktická část se zabývá vlastním výzkumem dané problematiky, tedy problémy, které souvisejí se zavedením posledního povinného roku předškolního vzdělávání.

Metodu, kterou jsem zvolila pro mé výzkumné šetření je řízený rozhovor. Rozhovory budou určeny pedagogům či ředitelům mateřských škol. Na konci této kapitoly shrnuji výsledky svého výzkumného šetření.

Ve své bakalářské práci používám standardní formu citace podle normy ČSN 690. Uvádím ji tam, kde se jedna práce od stejného autora cituje opakovaně a tam, kde se opakovaná citace váže na posledně jmenovanou publikaci stejného autora. V takovém případě užívám slova „tamtéž“.

Smyslem této práce je náhled na zkušenosti pedagogů mateřských škol, kteří se se zavedením posledního povinného roku předškolního vzdělávání setkávají dennodenně.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání v dnešní době tvoří nepostradatelnou část vzdělávacího systému v České republice, ale i v dalších, nejen Evropských zemích. V rámci naší společnosti je dětem věnována sousta pozornosti a to v různých oblastech. Ať to jsou například oblasti týkající se filozofických, či sociologických oborů anebo oborů psychologických, pedagogických a oborů biologických.¹

„Mateřská škola je první institucí, s níž se dítě setkává. Jejím prostřednictvím vstupuje do společnosti jako samostatný jedinec a takto si potvrzuje své kompetence. Přestože předškolní zařízení nemají takové nároky, jaké bude mít základní škola, dítě se musí jejím požadavkům přizpůsobit a tak si osvojí další sociální dovednosti.“²

V dnešní době prochází předškolní vzdělávání v evropských zemích vzdělávacími reformami a to se samozřejmě týká i České republiky. Vzdělávací politika se v současnosti začala zaměřovat na koncepci celoživotního vzdělávání. Vzdělávací systémy procházejí změnami, tvoří se nová kurikula pro všechny fáze vzdělávání. Vzdělávání se zaměřuje na předávání hotových poznatků až k rozvoji zásadních kompetencí dětí a žáků. Je samozřejmostí, že tyto změny zasahují i do předškolního vzdělávání.³

„Mateřská škola ve státech střední Evropy znamená předškolní zařízení pro děti od 3 do 7 let. V mnoha jiných zemích se nazývá „kindergarten“ (z němčiny – „zahradka pro děti“) a označuje první stupeň vzdělání pro děti ve třídě (nultá úroveň ISCED). Tedy termín mateřská škola v některých zemích označuje součást formálního školního systému, zatímco v jiných zemích může znamenat předškolní zařízení nebo opatrovatelskou péči. Název se někdy neoficiálně, hovorově nahrazuje pojmem mateřská školka nebo jen školka, případně mateřinka.“⁴

Musíme brát na vědomí, že všechny děti jsou odlišné a žádné nemá totožný vývoj. Mezi třetím a pátým rokem svého života dítě dospěje do bodu, kdy chce a hlavně dokáže trávit čas

¹ ZAJITZOVÁ, Eliška. *Předškolní vzdělávání a jeho význam pro rozvoj jazyka a řeči*. Praha: Hnutí R, 2011. ISBN 978-80-86798-14-1.

² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. s. 203. ISBN 80-246-0956-8.

³ ZAJITZOVÁ, Eliška. *Předškolní vzdělávání a jeho význam pro rozvoj jazyka a řeči*. Praha: Hnutí R, 2011. ISBN 978-80-86798-14-1.

⁴ Mateřská škola. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mate%C5%99sk%C3%A1_%C5%A1kola

se svými vrstevníky bez jakéhokoliv člena jeho rodiny. Pro rodiče by měla být volba mateřské školy dobře promyšleným krokem. Rodič by měl vzít v potaz veškerá kritéria související například s dopravou nebo s formou vzdělávání v dané mateřské škole, také by neměl opomíjet docházku dítěte do MŠ, která hlavně v posledním roce je povinná.⁵

1.1 Funkce předškolního vzdělávání

„Podle školského zákona je cílem předškolního vzdělávání podporovat rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílet se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami (Školský zákon, § 33).“⁶

Dle § 33 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb. školský zákon; funkcí předškolního vzdělávání by měl být rozvoj každého dítěte po stránce, psychické, sociální a také fyzické a směřovat je tak, aby na konci předškolního věku bylo dítě výjimečnou a poměrně samostatnou osobností, která je schopna zvládnout nároky života, které jsou na ní běžně kladeny, jako například nároky rodiny a školy a zároveň nároky, které jsou v budoucnosti nevyhnutelné.⁷

1.2 Předškolní vzdělávání napříč Evropou

V České republice je účast v předškolním vzdělávání 86,5 %. Řadíme se mezi 4 země, které mají účast nejvyšší, na prvním místě v účasti v předškolním vzdělávání je Finsko, která má 100 % účasti, na druhém místě Dánsko, které má 93,4 % a na třetím místě je Německo s účastí 93,1 %. Například Turecko se řadí mezi země, které mají účast v předškolním vzdělávání nejnižší, jejich účast činí 7 %.⁸

„Účast na preprimárním vzdělávání je většinou nepovinná s výjimkou několika málo zemí, kde je zavedena povinná docházka do předškolních tříd, tedy od 4 nebo 5 let.“⁹

⁵ TITZOVÁ, Diana, Kateřina, STRAKOVÁ a Eva DEBNÁROVÁ. Dítě v předškolním věku. In: *vemeste.cz* [online]. 30. 4. 2011 [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné z: <http://www.vemeste.cz/2011/04/dite-v-predskolnim-veku/>

⁶ Cíle předškolního vzdělávání. In: *inkluzivniskola.cz* [online]. 2. 10. 2019 [cit. 12. 1. 2020]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/predskolni-vzdelavani/>

⁷ § 33 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., Školský zákon

⁸ Preprimární vzdělávání v evropských zemích. In: *clanky.rvp.cz* [online]. 9. 5. 2018. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/21634/PREPRIMARNI-VZDELAVANI-V-EVROPSKYCH-ZEMICH.html/>

⁹ Tamtéž.

Tabulka č. 1 – Povinná předškolní docházka v Evropě podle věku dítěte

Země	Věk dítěte
Lucembursko	4
Švýcarsko	4
Kypr	4,5
Česká republika	5
Bulharsko	5
Litva	5
Maďarsko	5
Polsko	5
Rakousko	5
Řecko	5

Zdroj: Preprimární vzdělávání v evropských zemích. In: clanky.rvp.cz [online]. 9. 5. 2018. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/21634/PREPRIMARNI-VZDELAVANI-V-EVROPSKYCH-ZEMICH.html/>

Modely předškolního vzdělávání

Preprimární vzdělávání má 3 základní typy modelů. Prvním modelem je školský model, tento model je charakteristický pro své rozdělení dětí do tříd, děti jsou do těchto tříd rozdělovány podle věku. Tento model je používán například ve Francii, či ve Velké Británii nebo Polsku. Ve většině zemích Evropské Unie je tento model zaveden v předškolním roce. Druhým modelem je rodinný model, ve kterém jsou děti ve věkově smíšených skupinkách, což se podobá struktuře rodiny. Tento model se používá ve Finsku, Německu, Dánsku a Švédsku.

Třetím modelem je model, který je spojením obou předešlých modelů. Tento model je uplatňován v mnoha zemích a to především podle volby rodiče či zřizovatele. Spojení obou výše zmíněných modelů je používán v Belgii, Nizozemí, Portugalsku a Itálii.¹⁰

¹⁰ Preprimární vzdělávání v evropských zemích. In: clanky.rvp.cz [online]. 9. 5. 2018. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/21634/PREPRIMARNI-VZDELAVANI-V-EVROPSKYCH-ZEMICH.html/>

Faktory ovlivňující účast v předškolním vzdělávání

Pomocí faktorové analýzy byly vytvořeny 4 faktory, které ovlivňují účast na preprimárním vzdělávání. Mezi tyto faktory patří faktor sociodemografický, faktor socioekonomický, faktor sociokulturní a faktor dostupnosti. Nejdůležitějším faktorem je faktor sociodemografický, tímto faktorem jsou myšlené demografické ukazatele, které jsou stanoveny především působením sociálních podmínek v daném regionu. Tento faktor ve vztahu k účastnosti v preprimárním vzdělávání se dá určit teze, která vypovídá, že v místech, kde jsou výrazné demografické rozdíly vzhledem k republikovému průměru, je účastnost na předškolním vzdělávání nižší. Druhým faktorem je socioekonomický faktor. Tento faktor vzniká spojením sociálních a ekonomických sfér. Je udáván ekonomickými ukazateli, průměrnou mzdou a podílem zaměstnaných žen v zemědělství, společně s mírou urbanizace a počtem MŠ na 1000 dětí, kterým je od 3 do 5 let. Dalším faktorem je sociokulturní faktor, který je založen na podílu všech věřících osob, na množství sňatků a na podílu ekonomicky aktivních žen v určité populaci. Podstatným vlivem na tento faktor má i počet interrupcí, množství rozvodů a také podíl žijících lidí v regionu, ve kterém se narodili, a to i přes to, že tato proměnná je již zařazena do sociodemografického faktoru. Všechny zmíněné indikátory ukazují určitý vztah populace ke kulturním hodnotám, tradicím a normám a jsou příznačné i díky přenosu mezi generacemi. Posledním faktorem je faktor dostupnosti, tento faktor vznikl podílem odmítnutých žádostí na celkový počet dětí v MŠ a také indikátorem intenzity migrace. Jediným akceptovatelným důvodem pro nepřijetí dítěte do mateřské školy jsou kapacitní problémy. Pokud zřizovatel nezareagoval na migrační proces včas, tak se může stát, že nízká kapacita těchto zařízení bude hlavním důvodem zamítnutí žádosti o umístění dítěte do MŠ. Díky tomu lze vyjádřit tezi, která stanovuje to, že čím horší je dostupnost, tím nižší je míra účasti na předškolním vzdělávání.¹¹

¹¹ Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci. In: pedagogika.phil.muni.cz [online]. 2008. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/104726/U_Paedagogica_13-2008-1_4.pdf

1.3 Typy mateřských škol

V současnosti se setkáváme s velmi širokou nabídkou předškolního vzdělávání, toto je samozřejmě ovlivněno lokalitou, ve které žijeme. Nejčastěji se budeme setkávat s běžnými mateřskými školami, které jsou zaštitěny obcí, ve které se mateřská škola nachází. Tyto školy mají svůj vlastní vzdělávací program, který si tvoří dle svých možností, podmínek a především dle RVP (rámcový vzdělávací program) každá MŠ samostatně. Dalším typem mateřských škol jsou MŠ soukromé, které stejně jako běžné mateřské školy plní RVP pro děti předškolního věku. A v neposlední řadě školy církevní, které jsou zřizovány příslušnou církví a taktéž jako školy již zmíněné splňují RVP, které jsou dostupné i pro rodiče. Od roku 1990 se pro rodiče naskytl další možnost MŠ a to v podobě alternativních mateřských škol, které mají ustálené programy, jenž fungují na stejném principu jako v zahraničí.¹²

Běžná mateřská škola

Veřejné mateřské školy jsou zřizovány státem, obcí, krajem či svazkem obcí. Na veřejné MŠ se vztahuje školský zákon a s ním také i související předpisy, zároveň je hlavním znakem je zápis školy školského rejstříku a s ním souvislost ohledně finanční podpory.¹³

„Do jedné třídy mateřské školy lze zařadit děti různého věku.“¹⁴

MŠ vykonává svou práci ve spolupráci se zákonnými zástupci dítěte s cílem rozvíjet činnosti a zařizovat aktivity ve prospěch vývoje dítěte a tím tak zdokonalit výchovné a především vzdělávací působení mateřské školy, společnosti a v neposlední řadě rodiny.¹⁵

„Mateřská škola může organizovat zotavovací pobyty dětí ve zdravotně příznivém prostředí bez přerušování vzdělávání, školní výlety a další akce související s výchovně vzdělávací činností školy.“¹⁶

Dle českého statistického úřadu je v celé České republice 4 838 běžných (veřejných) mateřských škol, které navštěvuje 349 209 dětí předškolního věku. Tento statistický údaj pochází z roku 2018/2019.¹⁷

¹² TITZOVÁ, Diana, Kateřina, STRAKOVÁ a Eva DEBNÁROVÁ. Dítě v předškolním věku. In: *vemeste.cz* [online]. 30. 4. 2011 [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné z: <http://www.vemeste.cz/2011/04/dite-v-predskolnim-veku/>

¹³ Veřejné mateřské školy. In: *nejskolky.cz* [online]. [cit. 18. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.nejskolky.cz/typy-skolek/>

¹⁴ § 1a odst. 2 vyhlášky č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání.

¹⁵ § 1 odst. 1 vyhlášky č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání.

¹⁶ § 1a odst. 3 vyhlášky č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání.

¹⁷ Školy a školská zařízení. In: *czso.cz* [online]. 28. 8. 2019. [cit. 18. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/a-predskolni-vzdelavani-materske-skoly-a-pripravne-tridy-zakladnich-skol>

Lesní mateřská škola

Lesní MŠ je jedním z typů mateřské školy. Lesní mateřské školy jsou brány jako alternativa předškolního vzdělávání pro děti od 3 do 6–7 let, respektive po nástup do základní školy. Jako nejhlavnější a též nejvýraznější rys lesní MŠ je to, že veškerá výuka probíhá ve většině programů venku a to při jakémkoliv počasí. V těchto typech MŠ je kladen velký důraz na rozvíjení dovedností u dětí jejich vlastními silami v přímém kontaktu s přírodou, děti jsou povzbuzovány ve hře, při prozkoumávání přírody a výuky v lese. Toto je možné hlavně díky menšímu počtu dětí, jenž je obvykle 15 dětí. Děti jsou doprovázeny vždy dvěma dospělými osobami s kvalifikací pro předškolního pedagoga. V České republice lze lesní mateřské školy dělit do dvou kategorií a to dle organizace, prvním typem je samostatná lesní mateřská škola a druhým typem je jen lesní třída, která spadá pod běžnou mateřskou školu.¹⁸

V rejstříku škol a školských zařízení je zapsáno 64 lesních mateřských škol v České republice.¹⁹

Waldorfská mateřská škola

Znakem Waldorfské pedagogiky, která je užívána ve Waldorfských MŠ, je snaha o rozvoj jedince v celku a přístup k individuálnímu rozvoji dětské osobnosti. Tato pedagogika vychází především z potřeb dítěte. Typická část Waldorfské pedagogiky je zaměření se na lidskost, empatii a toleranci.²⁰

Ve Waldorfských školách je výuka v posledním roce před nástupem do základní školy orientována spíše na poznávací přístup k učení. Je ale samozřejmé, že tyto vzdělávací programy se liší dle země, kultury a také například dle individuálního vzdělávacího přístupu, ale i přes různé odlišnosti se Waldorfské MŠ shodují v několika bodech, například přístup ke hře, která je pro menší děti nejdůležitější aktivitou, také uvědomování si, že malé děti se nejčastěji učí díky nápodobě. Waldorfská pedagogika se zaměřuje především na reálné zkušenosti. Představitost a fantazie je podporována uměleckými činnostmi jako je například hudba, rytmické hry, či kresba, modelování nebo vypravování. V této pedagogice je kladen

¹⁸ Lesní mateřské školky. In: nejskolky.cz [online]. [cit. 18. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.nejskolky.cz/typy-skolek/#lesni>

¹⁹ Přehled škol a školských zařízení. In: rejstriky.msmt.cz [online]. [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné z: <https://rejstriky.msmt.cz/rejskol/>

²⁰ Waldorfská pedagogika, obecné principy. In: awms.cz [online]. [cit. 12. 1. 2020]. Dostupné z: <http://www.awms.cz/obecne-principy/>

důraz na životní proces, nikoli na výsledek učení. Stereotypní rytmus dne či týdne poskytuje dětem jakýsi druh bezpečí. Svátky jsou slaveny dle kultury či geografie.²¹

V rejstříku škol a školských zařízení, který zpřístupňuje ministerstvo školství je uvedeno, že v České republice se nachází 8 mateřských škol, které uplatňují Waldorfskou pedagogiku.²²

Montessori mateřská škola

Montessori vzdělávání je navrženo tak, aby se mohlo uzpůsobit potřebám, zájmům a rozvoji dítěte. Cílem této pedagogiky je podpora přirozené vůle dítěte k učení. Učitelé spíše instruuji a podporují nezávislost, také smysl pro pořádek a svobodu, která je samozřejmě v určitých mezích. Můžeme říct, že v Montessori pedagogice tvoří učitel, prostředí a učící se dítě jakýsi trojúhelník. Montessori podporuje učení prostřednictvím objevování a seznamování se s konkrétními předměty. Tato pedagogika respektuje jednotlivce a uznává jednotlivé styly a kroky v jeho učení. Nabízí příležitosti k samostatné, ale i ke kooperativní činnosti. Montessori poskytuje sociální a učební prostředí, které má dítěti napomáhat k jejich víře v samu sebe.²³

Doktorka Maria Montessori podotkla, že děti v předškolním věku jsou velmi citlivé na přijímání informací, že děti v tomto období takřka bez jakékoliv námahy absorbují informace ze svého okolí. V nejlepším případě nastoupí do MŠ ve věku tří let a ve stejném prostředí pobývá tři po sobě jdoucí roky, roste, rozvíjí se a učí se vlastním tempem. Primární program poskytuje obohacující praktickou zkušenost s výukou speciálně připravených Montessori materiálů pro matematiku, jazyk, sensorické zkoumání, praktické životní činnosti, umění, vědu a geografii.²⁴

Dle statistik je uvedeno, že v České republice se nachází 113 Montessori mateřských škol.²⁵

²¹ Waldorfská pedagogika. In: waldorfskaskolka.cz [online]. [cit. 27.12. 2019]. Dostupné z: <http://www.waldorfskaskolka.cz/waldorfska-pedagogika/>

²² Přehled škol a školských zařízení. In: rejstriky.msmt.cz [online]. [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné z: <https://rejstriky.msmt.cz/rejskol/>

²³ Montessori education. In: Montessori.cz [online]. [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.montessori.cz/curriculum/montessori-education/>

²⁴ Primary. In: Montessori.cz [online]. [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.montessori.cz/curriculum/primary/>

²⁵ Školky s Montessori výukou. In: montessoricr.cz [online]. [cit. 28. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/skoly-a-skolky/mapa-a-vizitky>

Daltonská mateřská škola

Daltonský plán vzdělávání se od ostatní pedagogiky liší hlavně tím, že to není ucelený systém, který má jasná pravidla pro dodržování, ale jedná se o ucelený soubor pravidel, jenž ovlivňuje styl výuky od základů. Tento plán má základní tři principy, od kterých je vše odvozeno. Tyto principy jsou jasné – svoboda, spolupráce a nezávislost. Svoboda ve smyslu zodpovědného rozhodování, kdy se dítě může samo dobrovolně rozhodnout v rámci předem stanovených mezích. Zapojení dětí do spolupráce s ostatními dětmi zapříčiní stimulační prostředí, které respektuje výukové návyky všech dětí. Díky spolupráci se naučí respektovat ostatní děti a ohodnotit svou práci. Díky nezávislosti, ke které jsou vedeny se snaží o pomoc nejdříve požádat svého vrstevníka až po tom žádají o pomoc pedagoga.²⁶

1.4 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Náplní předškolního vzdělávání je hlavním prostředkem vzdělávání dítěte v mateřské škole. V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je vymezena tak, aby fungovala k realizaci vzdělávacích plánů a dosahování vzdělávacích cílů. Shodně jako na ostatních úrovních vzdělávání je vzdělávací forma v rámcovém vzdělávacím programu předškolního vzdělávání formulována ve formě „učiva“ a „očekávaných výstupů“ a to jen rámcově a hlavně obecně. Vzdělávací obsah je určen pro celou věkovou skupinu hromadně, tím je myšleno celé předškolní období.²⁷

Osnova předškolního vzdělávání je postavena na stejných zásadách jako ostatní obory a další úrovně vzdělávání a dodržuje společné cíle, zabývá se orientací na dítě, aby již od raného věku se dítě učilo základům veškerých zásadním kompetencím a dokázalo si osvojit předpoklady pro celoživotní vzdělávání, což by mělo vést k snadnějšímu a spolehlivějšímu uplatnění ve společnosti znalostí.²⁸

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání má za úkol doplnit rodinnou výchovu a zároveň má spolupracovat na společném zajištění podnětného prostředí pro dítě tak, aby se mohla rozvíjet osobnost dítěte, podporovat tělesný rozvoj, zdraví, také osobní pohodu a klid dítěte. Také aby dítě bylo schopno chápat druhé, dokázalo si osvojit základní

²⁶ Daltonská škola. In: nicm.cz [online]. 2. 3. 2018. [cit. 28. 12. 2019]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/daltonska-skola>

²⁷ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. [cit. 12. 2. 2020]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z: http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf

²⁸ POHOŘELÝ, Svatopluk. RVP PV leden 2018. [online]. 22. 12. 2017. [cit. 15. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>

normy a hodnoty a aby se mohlo aktivně učit. Ve spojitosti s těmito hledisky je hlavním úkolem předškolního vzdělávání maximální podpora individuální rozvojové možnosti všech dětí, co nejlépe se uzpůsobit vývojovým poznávacím, sociálním, fyzickým a emocionálním potřebám dětí, včetně veškerých specifických potřeb, a tím tak vytvořit správné předpoklady pro celoživotní učení dítěte.²⁹

V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání jsou cíle pro vzdělávání formulovány do čtyř kategorií v podobě záměrů a výstupů v rovině obecné a oblastní. Do těchto čtyř skupin patří cíle rámcové, klíčové kompetence, cíle dílčí a také dílčí výstupy.³⁰

²⁹ ZAJITZOVÁ, Eliška. *Předškolní vzdělávání a jeho význam pro rozvoj jazyka a řeči*. Praha: Hnutí R, 2011. ISBN 978-80-86798-14-1.

³⁰ Tamtéž.

2 LEGISLATIVA

„Předškolní vzdělávání je povinné pro dítě, které do začátku školního roku dovrší pěti let. Tato povinnost se zavedla od školního roku 2017/2018.“³¹

2.1 Novelizace zákona č. 561/2004 Sb.

„Novelizace zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a vyhlášky č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání přinesla několik podstatných změn týkajících se předškolního vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy připravilo pro nepedagogickou veřejnost, zejména pro zákonné zástupce předškolních dětí informace, které jim pomohou orientovat se v oblasti předškolního vzdělávání po 1. lednu 2017.“³²

Zákonný zástupce je povinen své dítě přihlásit k zápisu k předškolnímu vzdělávání v roce, ve kterém započne povinnost předškolního vzdělávání pro dítě. Dítě, které spadá do povinnosti předškolního vzdělávání, se vzdělává v mateřské škole, která je zřízená obcí nebo spadá pod svazek obcí, které má sídlo ve školském obvodu, kde se nachází trvalý pobyt dítěte, u cizinců to je místo pobytu, pokud tedy zákonný zástupce dítěte nevybere jinou instituci předškolního vzdělávání z rejstříku škol a školských zařízení nebo nezvolí jiný způsob předškolního vzdělávání pro dítě. Dítě, které spadá do školského obvodu mateřské školy má vždy přednost před dítětem z jiné spádové oblasti.³³

„K předškolnímu vzdělávání přijímá děti ředitel mateřské školy. Ten také stanoví kritéria pro přijetí. Ze zákona musí přednostně děti uvedené v § 34 odst. 3 školského zákona – od tří let vždy s podmínkou trvalého pobytu ve spádovém obvodu mateřské školy. V případě, že nelze tyto děti z kapacitních důvodů přijmout nebo obec mateřskou školu nezřizuje, má obec, ve které má dítě místo trvalého pobytu, povinnost zajistit mu místo v jiné mateřské škole zřizované obcí nebo svazkem obcí (ustanovení § 179 odst. 2 školského zákona).“³⁴

Děti, které mají hluboké mentální postižení nespádají do povinnosti předškolního vzdělávání. Formou předškolního vzdělávání je povinná každodenní docházka v pracovních dnech, kdy

³¹ Dotazy k předškolnímu vzdělávání. In: msmt.cz [online]. 20. 9. 2019. [cit. 9. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>

³² POHOŘELÝ, Svatopluk. Souhrnné informace o povinném předškolním vzdělávání. [online]. 10. 3. 2017. [cit. 9. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/40134/>

³³ Tamtéž.

³⁴ Dotazy k předškolnímu vzdělávání. In: msmt.cz [online]. 20. 9. 2019. [cit. 9. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>

by dítě mělo být v instituci alespoň 4 hodiny denně. Předškolní vzdělávání není dáno ve dnech školních prázdnin, stejně jako na školách základních a středních.³⁵

„Při zápisu v květnu jsou přednostně přijímány děti tříleté a starší od následujícího školního roku. V případě, že má mateřská škola volná místa, může přijímat děti až do kapacity stanovené v rejstříku škol a školských zařízení (v souladu se stanovenými kritérii), tzn., že je možné přijmout děti od dvou let věku, pokud pro ně škola vytvoří potřebné podmínky. Je-li dítě, které bude plnit povinné předškolní vzdělávání, přijato do jiné než spádové mateřské školy, oznámí ředitel této školy v souladu s § 34a odst. 2 školského zákona tuto skutečnost bez zbytečného odkladu řediteli spádové mateřské školy.“³⁶

Individuální předškolní vzdělávání

„V § 34b zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, je vymezeno povinné předškolní vzdělávání. Zákon připouští individuální vzdělávání jako jednu z forem plnění této povinnosti. Zákonný zástupce má povinnost dítě zapsat k předškolnímu vzdělávání. Dítě může být k individuálnímu vzdělávání zapsáno v kterékoliv mateřské škole, která je zapsána v Rejstříku škol a školských zařízení.“³⁷

Jestliže zákonný zástupce dítěte chce provádět individuální vzdělávání, tak sám musí písemně oznámit mateřské škole, ve které je dítě zapsáno, že chce své dítě vzdělávat individuálně. Mateřská škola musí obeznámit zákonného zástupce s osnovami vzdělávání. Materiály mohou být čerpány například ze školního vzdělávacího programu dané mateřské školy. Nadále s těmito informacemi je mateřská škola povinna sdělit zákonnému zástupci termínu ověření dosahování očekávaných výstupů. Mateřská škola během individuálního vzdělávání dítěte nijak nesleduje ani nikterak nevede, probíhá pouze jedno ověření v úspěšnosti dosahování výstupů.³⁸

³⁵ POHOŘELÝ, Svatopluk. Souhrnné informace o povinném předškolním vzdělávání. [online]. 10. 3. 2017. [cit. 10. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/40134/>

³⁶ Dotazy k předškolnímu vzdělávání. In: msmt.cz [online]. 20. 9. 2019. [cit. 9. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>

³⁷ SPLAVCOVÁ, Hana. NÚV. Metodické doporučení k průběhu individuálního vzdělávání... [online]. 30. 10. 2020. [cit. 3. 3. 2020]. s. 3. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/3631_1_1/

³⁸ Tamtéž.

2.2 Důvody k zavedení povinného předškolního vzdělávání

Před zavedením povinného posledního roku vzdělávání v mateřských školách se tímto tématem zabývala především vyhláška o předškolním vzdělávání, 14/2005 Sb. a také školský zákon, 561/2004 Sb. Tyto zákony se mimo zavedení povinného předškolního vzdělávání, nárokovost mladších dětí na přednostní umístění v mateřské škole a s tím související určení spádovosti školy.³⁹

Novelu zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), která zavádí povinný poslední rok předškolního vzdělávání podala bývalá ministryně školství, politička a právnička Kateřina Valachová, která je členkou ČSSD.⁴⁰

Dne 19. 7. 2018 schválil Senát PČR novelu školského zákona, což znamená, že mateřské školy nemají povinnost přijmout dítě ve věku dvou let, ale zároveň tato novela nechává v platnosti poslední povinný rok předškolního vzdělávání pro děti ve věku pěti let a to i pro děti, které nejsou kompletně očkované.⁴¹

Účinnost povinnosti posledního roku předškolního vzdělávání je od 1. 1. 2017, což v praxi znamená, že předškolní vzdělávání je podle novelizovaného školského zákona povinné ode dne 1. 9. 2017.⁴²

„S účinností od 1.9.2017 se prodlužuje doba, po kterou se vzdělávání ve veřejné mateřské škole poskytuje bezúplatně – bude se poskytovat dětem od počátku školního roku, který následuje po datu, kdy dítě dosáhlo pěti let, až do doby, kdy dítě zahájí povinnou školní docházku v základní škole, tj. i v případě odkladu školní docházky.“⁴³

„Novela školského zákona, zákon č. 178/2016 Sb. zavádí s účinností od září 2017 povinné předškolní vzdělávání a zavádí individuální vzdělávání dětí jako možnou alternativu plnění povinného předškolního vzdělávání v mateřské škole. Mění se pravidla přednostního

³⁹ Dotazy k předškolnímu vzdělávání. In: msmt.cz [online]. 20. 9. 2019. [cit. 9. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>

⁴⁰ ODS chce zrušit povinný předškolní ročník. In: provolbu.cz [online]. 6. 5. 2018. [cit. 10. 2. 2020]. Dostupné z: <https://provolbu.cz/poslanci-ods-chteji-zrusit-povinny-predskolni-rocnik/>

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Povinné předškolní vzdělávání. In: mshusnikova2076.cz [online]. [cit. 11. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.mshusnikova2076.cz/povinne-predskolni-vzdelavani>

⁴³ Tamtéž.

*přijímání dětí ke vzdělávání v mateřské škole (od září 2017 se bude týkat dětí starších čtyř let, od září 2018 dětí starších tří let, od září 2020 dětí od dvou let).*⁴⁴

Jak uvádí ministerstvo školství, tak zákon o povinném předškolním vzdělávání vznikl z důvodu zvýšení možnosti úspěšného začlenění sociálně znevýhodněných dětí do hlavního vzdělávacího proudění. Rodič, který své dítě nepřihlásí k povinnému předškolnímu vzdělávání se dopouští přestupku, který by měl být následně řešen obecním úřadem. Obecní úřad posléze rozhodne o tom, zda byl přestupek rodičem spáchán. V dnešní době není umožněno, aby dítě nebylo přihláшено k povinnému předškolnímu vzdělávání a to proto, že si sami rodiče mohou zvolit hned z několika možností povinného předškolního vzdělávání s ohledem na to, co je pro jejich dítě nejvhodnější. Mateřské školy nahlašují děti, které se k zápisu nedostavily, ale zároveň nejsou povinné tyto děti vyhledávat a zjišťovat důvod. Orgán sociálně-právní ochrany dětí se též na vyhledávání těchto dětí angažovat nebude. Tato situace je prozatím otevřená.⁴⁵

V roce 2016 v České republice absolvovalo předškolní vzdělávání pouze 34 % romských dětí ve věku v rozmezí od 4 do 6 let, kdežto u celkové populace to bylo zhruba 86 %. Toto procentuální vyjádření bylo dalším důvodem pro zavedení bezplatného povinného posledního roku předškolního vzdělávání. Tato povinnost měla vynutit sankce pro rodiče a účast místních orgánů sociálně-právní ochrany dítěte. Podle České školní inspekce se i přes zavedení povinnosti nepodařilo zapojit do předškolního vzdělávání přibližně 3 % dětí, které žijí v České republice a to především děti sociálně a ekonomicky znevýhodněné. Česká školní inspekce poukazuje na to, že rodiny, ve kterých tyto děti žijí, potřebují minimalizovat finanční či materiální bariéry, jako například pomocí dotovaného stravování.⁴⁶

⁴⁴ Změny v předškolním vzdělávání. In: cosiv.cz [online]. 2016. [cit. 10. 2. 2020]. Dostupné z: <https://cosiv.cz/cs/2016/08/11/zmeny-v-predskolnim-vzdelavani-povinny-rok-predskolního-vzdelavani-i-vzdelavani-dvouletych-deti/>

⁴⁵ Povinná školka měla pomoci dětem ze sociálně slabších rodin. In: echo24.cz [online]. 2017. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/w2SKh/povinna-skolka-mela-pomoc-detem-ze-socialne-slabsich-rodin-ty-se-vsak-neprihlasily>

⁴⁶ Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. In: osf.cz [online]. 2018. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://osf.cz/wp-content/uploads/2018/12/Rovny_pristup_k_predskolnimu_vzdelavani_v_Ostrave_Nadace_OSF-1.pdf

3 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

„V širokém slova smyslu se jako předškolní věk označuje celé období od narození (někdy i včetně vývoje prenatalního) až do vstupu do školy. Takové široké pojetí má svůj praktický význam při plánování sociálních a výchovných opatření pro děti před jejich povinnou školní docházkou. Má ale i určité zápory. Svádí k tomu, aby se vývojové potřeby všech dětí v prvních šesti letech jejich života nepřipustně srovnávaly a aby se podstatné rozdíly, jaké pozorujeme mezi batolaty a dětmi mezi třetím a šestým rokem života, ignorovaly nebo alespoň redukovaly na rozdíly pouze kvantitativní.“⁴⁷

Na období batolete, ve věku 3 let dítěte navazuje období předškolní, stejně jako na sebe navazují veškerá vývojová období dětského věku.⁴⁸

„Předškolní období trvá od 3 do 6-7 let. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Ten s věkem dítěte sice souvisí, ale může oscilovat v rozmezí jednoho, eventuálně i více let.“⁴⁹

Předškolní období je významné pro ustálení pozice dítěte ve světě a rozlišování sebe samého vůči světu. Toto poznání umožňuje dítěti jeho představivost, dalo by se říct, že je to stadium fantazijního získání informací, poznaného přemýšlení, které v tomto období ještě není ovlivněno logickým myšlením. Dítě uzpůsobuje svou představivost jeho vlastním schopnostem poznání a jeho potřebám. U dítěte předškolního věku přetrvává z předchozího období egocentrismus, což ovlivňuje jeho úvahy a také komunikační dovednosti.⁵⁰

„Předškolní věk je označován jako období iniciativy, dítě má potřebu něco zvládnout, vytvořit a potvrdit tak svoje kvality. K postupné diferenciaci dochází i v sociální oblasti, pro niž je typický přesah rodiny a rozvoj vztahů a rozvoj vztahů s vrstevníky. Toto období je třeba chápat jako fázi přípravy na život ve společnosti. Aby to bylo možné, musí dítě přijmout řád, který chování k různým lidem upravuje.“⁵¹

⁴⁷ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd., přepr. a dopl. Praha: Grada, 1998. Psyché. s. 84. ISBN 80-7169-195-X.

⁴⁸ MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany: H & H, 1998. ISBN 80-86022-21-8.

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. s. 173. ISBN 80-246-0956-8.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž. s 174.

Pro předškolní věk je typické označení, jako věk hry, která je nejvýznamnější a hlavně převládající činností dítěte. Hru můžeme definovat jako fyzickou či psychickou aktivitu, kterou dítě provádí jen z důvodu uspokojení.⁵²

V užším smyslu slova by se dalo předškolní období chápat jako věk mateřské školy, ale brát v potaz pouze tento smysl by jednoznačně nebylo správné, musíme brát ohled na děti, které mateřskou školu navštěvují až v posledním povinném roce předškolní docházky.⁵³

3.1 Tělesný vývoj

Děti v předškolním věku přibývají na váze i výšce, což zapříčiňuje schopnost intenzivnějších pohybů těla. Pro děti je opravdu důležitý pravidelný denní režim, čímž je myšlen pravidelný rytmus spánku, jídla, hraní a odpočívání. Dítě se výškově vytahuje, osifikace kostí pokračuje, ale kosti v tomto věku nejsou ještě zcela pevné a tvrdé. Výkonnost vnitřních orgánů narůstá. Rozvoj nervové soustavy je pomalejší, zlepšuje se především její stavba, funkce a pracovní dovednosti nervových buněk. V tomto období hrozí nebezpečí ortopedických poruch či kosterních onemocnění. Dochází ke zdokonalování pohybové souhry, dítě začíná více uplatňovat jemnou motoriku. U dětí ve věku čtyř let se začínají utvářet základy sportů. Některé děti dokážou již mezi čtvrtým a pátým rokem jezdit na kole bez pomoci, dokážou hodit a chytit míč, zvládnou lézt po žebřinách a také jsou schopny delšího stoje na jedné noze, dělat kotouly a skákat snožmo.⁵⁴

Tělesný rozvoj je v mateřských školách podpořen pohybovými hrami a aktivitami, díky těmto činnostem se u dětí předškolního věku rozvíjí psychická, ale hlavně fyzická zdatnost. Vést děti k pohybu je v tomto období velmi důležité, díky pohybu se děti učí uvědomit si své vlastní tělo, učí se záměrně ovládat svaly a také si utváří kladný vztah k samotnému pohybu.⁵⁵

3.2 Motorický vývoj

Tento vývoj bychom mohli označit jako neustálé zlepšování pohybového souladu, lepší pohyblivost a také ladnost pohybů dítěte. Dítě ve věku 3 let ukončilo velmi důležité životní stadium, batolecí věk, v němž se naučilo pohybovat bez pomoci a jeho pohyby jsou stejné jako pohyby dospělých. Dítě dokáže chodit i běhat stejně úspěšně po rovině jako po

⁵² LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyzologie*. Praha: H & H, 1998. ISBN 80-86022-37-4.

⁵³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd., přepr. a dopl. Praha: Grada, 1998. Psyché. ISBN 80-7169-195-X.

⁵⁴ TITZOVÁ, Diana, Kateřina, STRAKOVÁ a Eva DEBNÁROVÁ. Dítě v předškolním věku. In: *vemeste.cz* [online]. 30. 4. 2011 [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné z: <http://www.vemeste.cz/2011/04/dite-v-predskolnim-veku/>

⁵⁵ Pohybové hry a činnosti v mš. In: *clanky.rvp.cz* [online]. 5. 4. 2017. [cit. 2. 3. 2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/21407/POHYBOVE-HRY-A-CINNOSTI-V-MATERSKE-SKOLE.html/>

nerovném povrchu, pády jsou zřídka, ovládá chůzi po schodišti nahoru i dolů a to bez držení. Dochází ke změnám, které ovlivňují pohybovou obratnost.⁵⁶

Mateřské školy se vývoj motoriky snaží podpořit různými aktivitami. Hrubá motorika se podporuje chůzí, během a dalšími aktivitami celého těla. Jemná motorika se posiluje pomocí různých skládaček, navlíkání korálků nebo stavbou stavebnic či kostek.⁵⁷

Dítě ve věku 3 let

Dítě již ve věku 3 let dokáže při chůzi po schodech (nahoru i dolu) střídát nohy. Učí se jezdit na tříkolce a snaží se stavět rádky most pomocí tří kostek. Mělo by dokázat navléknout korálky na provázek. Dle předlohy dokáže napodobit kresbu kruhu, také dokáže podle obrázku pojmenovat osoby, věci a i jednoduché činnosti. Při hře již začíná kooperovat s ostatními dětmi, u dítěte se častěji vyskytují hry sociální a úkolové. Tříleté dítě by se mělo dokázat obléct samo, pouze s menší dopomocí od dospělého. Samo si umývá ruce. Až na menší nehody je dítě schopno udržovat celkem správnou hygienu. Slovní zásoba roste poměrně velkou rychlostí, dítě dokáže skládat delší, ale výslovnost je ještě poněkud patlavá. Dítě rádo poslouchá kratší povídky a pohádky, také je schopno naučit se kratší básničku.⁵⁸

Dítě ve věku 4 let

Dítě ve věku 4 let umí přejít po úzké kladině, která je nízko nad zemí, umí seskočit z lavičky a zvládne stát i delší dobu pouze na jedné noze. Dle předlohy dokáže napodobit kresbu kříže. V tomto věku dítě kreslí tzv. hlavonožce. Což by se dalo popsat jako nějaký pán, který má jasně nakreslenou hlavu s některými rysy obličeje, jako jsou oči, pusu či nos, nohy navazují přímo na hlavu. Dítě by mělo správně pojmenovat a přiřadit základní barvy. Již si zvládne čistit zuby kartáčkem, samozřejmě, že to není správné čištění, ale pouze jakési šmrdlání, vodu již nepolyká, ale zvládne ji vyplivnout. Typickou otázkou v tomto období je otázka „Proč?“ Dítě dokáže rozeznat delší – kratší a těžký – lehký a podobné výrazy. V tomto věku dítě ještě nemá pořádný pojem o počtech.⁵⁹

⁵⁶ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd., přepr. a dopl. Praha: Grada, 1998. Psyché. ISBN 80-7169-195-X.

⁵⁷ Jak rozvíjet motoriku. In: [clanky.rvp.cz](https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/15947/jak-rozvijet-motoriku-v-pripravne-tride-1.-dil.html/) [online]. 31. 7. 2012. [cit. 3. 3. 2020] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/15947/jak-rozvijet-motoriku-v-pripravne-tride-1.-dil.html/>

⁵⁸ LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyziologie*. Praha: H & H, 1998. ISBN 80-86022-37-4.

⁵⁹ Tamtéž.

Dítě ve věku 5 let

Dítě v tomto věku by mělo zvládnout již jízdu na koloběžce nebo na dětském kole, eventuelně na dětském kole s pomocnými kolečky. Při hře s kostkami se snaží stavět pomyslnou bránu. Dokáže poskládat jednodušší puzzle. Dle předlohy dokáže napodobit kresbu čtverce. Lidská postava při jeho kresbě má již více částí než v jeho čtyřech letech. Hlava má veškeré hlavní znaky, kresba obsahuje už i ruce a trup, ale kresba je stále ještě nedokonalá. Řeč dítěte je již se správnými pády a ve správně osobě, také dokáže ve větě použít správně časy, ale ještě občas se ve složitějších větách objeví nějaká nejasnost či nepřesnost. Dítě již má určitý pojem o číselných řadách. Dokáže určit základní časové pojmy, ví, kdy je ráno a kdy je večer, přibližně rozezná včera a zítra. Používá záchod a dokáže se obsloužit samo, při hygieně potřebuje zřídka pomoc.⁶⁰

Dítě ve věku 6 let

Dítě ve věku šesti let dokáže samo nakreslit lidskou postavu, která je již správně uspořádána a dokáže kreslit i jiné objekty, jako například domy, stromy, květiny, či auta. Dokáže vysvětlit rozdíly mezi jednoduchými pojmy, například dokáže vysvětlit rozdíl mezi kočkou a ptákem nebo mezi autem a domem. Dokáže napočítat do deseti v řadě, ale při matematických úkonech, jako je třeba sčítání a odečítání, tak je stále ještě nejisté. Zvládne napsat některá písmenka, většinou dokáže napsat své křestní jméno a také dokáže napsat některé číslice. Samostatně by si mělo zvládnout zavázat tkaničky na obuvi.⁶¹

„Dítě, které dosáhlo šesti let, by mělo být zralé pro školu: projevuje se to mimo jiné tím, že se vedle hry objevuje už i potřeba práce. Dítě se samo hlásí o jednoduché úkoly, při nichž začíná být přiměřeně vytrvalé a soustředěné. Všechny šestileté děti však nedosahují stejné vývojové úrovně a nejsou stejně zralé ve všech vývojových oblastech.“⁶²

⁶⁰ LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyzologie*. Praha: H & H, 1998. ISBN 80-86022-37-4.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž. s. 73.

3.3 Vývoj myšlení

„Vývoj CNS dítěte předškolního věku plynule a stále poměrně rychle pokračuje. Ve třetím roce života dosahuje hmotnost mozku přibližně trojnásobku hmotnosti při narození. Stále pokračuje arborizace a vzájemné propojování neuronů. Pokračuje myelinizace. Kolem čtyř let se vývoj inteligence dítěte dostává z úrovně „předpojmové“ („symbolické“) na vyšší úroveň „názorového“ (intuitivního) myšlení.“⁶³

Dítě v předškolním věku by mělo dokázat myslet v celistvých pojmech, jenž vznikly díky řádné charakteristice podstatných vlastností. Uvažování je ale stále spjato s vnímáním či představami ohledně vlastností, které dítě již vidělo nebo v daný moment vidí.⁶⁴

Vývoj myšlení u dětí předškolního věku přešlo z etapy symbolické do etapy názorového myšlení, avšak tento pokrok je evidentní, ale i tak jsou jasná omezení, které nepovolují dítěti myslet doopravdy logicky v krocích, které by dítě mohlo v mysli nezávisle opakovat a zároveň porovnávat. Dítě v předškolním věku již dokáže vyvodit závěry, ale nesmíme opomíjet, že toto mínění je zcela závislé na, ve většině případů, vizuálním názoru dítěte. Proto je jasné, že myšlení v předškolním věku dítěte není stále dle logických operací, ale stále je ve fázi předoperační.⁶⁵

Rozvoj myšlení má dlouhý průběh. Dítě se postupně učí porozumět vratnosti jednotlivých změn a to podle složitosti těchto proměn. Děti předškolního věku opomíjejí data, která jim mohou stát v cestě v pohledu na svět. Neberou v potaz, že se nic nezvětšilo, ale ani nezmenšilo, i když už tuto znalost mají.⁶⁶

„V předškolním věku je často užívaným způsobem myšlení analogické uvažování. Analogie děti využívají při odvozování a vymezení pojmů, ale činí tak mnohdy nepřesně. Aby analogické myšlení vedlo ke správnému výsledku, vyžaduje odlišení podstatných a nepodstatných znaků, ignorování nevýznamných rozdílů, zejména vzhledu, a zaměření na podstatné souvislosti. To je pro předškolní děti obtížné.“⁶⁷

⁶³ LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyziologie*. Praha: H & H, 1998. s. 73. ISBN 80-86022-37-4.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

⁶⁷ Tamtéž. s. 179.

Mateřské školy se také snaží dětem pomoci při vývoji myšlení. V oblasti myšlení se MŠ snaží dětem zprostředkovávat a popisovat jisté jevy takovým způsobem, aby samo dítě bylo schopné dojít k vytvoření vlastních i obecně známých pojmů na základě své zkušenosti.⁶⁸

3.4 Vývoj paměti

„Rozvoj paměťových schopností závisí na zrání příslušných mozkových struktur, na aktuální úrovni kognitivních schopností a na zkušenosti.“⁶⁹

Vývoj paměťových taktik napomáhá k lepší schopnosti si zapamatovat a uchovat informaci, což je v předškolním věku stále velmi složité. Pokud si dítě v předškolním věku něco zapamatuje, tak se tak stalo bezděčně, bez jakéhokoliv předešlého snažení se si něco zapamatovat. Dítě si samo vědomě neopakuje. Dítě stále nedovede použít zkušenosti z jiné oblasti na druhou.⁷⁰

V předškolním věku je vývoj mezipaměti na malé úrovni. Děti nedokážou ani obecně odhadnout stupeň jejich paměťových schopností. Myslí si, že jsou schopny si zapamatovat si více než reálně dokážou. Děti v tomto věku nejsou schopny si uvědomit, že pamatování si kladně ovlivňuje chápání logických souvislostí nebo vztahů. První stálější osobní vzpomínky se tvoří před čtvrtým rokem, ale do šesti let bývají vzpomínky ještě útržkovité a není jich moc. Vzpomínky z tohoto věku nejsou nijak přesné, nejsou omezené skutečností a také se u toho spojují věci zapamatované a věci odvozené. Děti v předškolním věku jsou dosti sugestibilní a díky tomu se dá s jejich vzpomínkami lehce manipulovat a ovlivňovat je. Také děti v tomto věku lehce a rychle zapomínají. Vývoj explicitní epizodické paměti je spojen především s rozvojem řeči. Rodiče učí své děti používat řeč jako prostředek pro vysvětlení zážitků. Slovní vyjádření dává dítěti správný význam a také to dítěti napomáhá zapamatování si jeho zážitků. Tato paměť se rozvíjí díky vlivu ostatních osob.⁷¹

„Implicitní, procedurální paměť se rozvíjí kontinuálně, bez nápadností a kvalitativních změn. V předškolním věku dochází v této oblasti jen k velmi malým změnám. Implicitní paměť má

⁶⁸ Výchova a rozvoj dítěte. In: skolka-maitrea.cz [online]. [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.skolka-maitrea.cz/vychova-rozvoj-ditete/>

⁶⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. s. 191. ISBN 80-246-0956-8.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

*velký význam v každodenních situacích, kdy se děti učí pozorováním jiných lidí. Projeví se osvojením různých dovedností.*⁷²

3.5 Vývoj řeči

*„Jazyk je chápán a používán na úrovni, která odpovídá stupni rozvoje poznávacích procesů.*⁷³

U předškolního dítěte probíhá velmi rychlý rozvoj jeho řeči, na konci předškolního období dítě obvykle dokáže správně artikulovat, dítě samovolně používá i delší souvětí, děti v tomto věku znají i některá písmena, písniček, říkanek a pohádek. Díky tomuto rozvoji se u dítěte také rozvíjejí znalosti o sobě samém, ale i o okolním světě. Dítě si rozšiřuje svou slovní zásobu a také již dokáže použít řeč k usměrňování jeho chování. Okolo třetího roku si dítě požadavky hlasitě opakuje, od 4-5 roku se dokáže ovládat podle své „vnitřní řeči“, která se odehrává bez hlasitých projevů jeho záměru.⁷⁴

Vývoj řeči probíhá zároveň v obsahové i formální rovině. Rozvoj probíhá především díky komunikaci s dospělými, ale řeč může být ovlivněna i médii a samozřejmě i komunikací s vrstevníky. Děti se dokážou naučit významům nových slov pomocí daného kontextu. Děti si obohacují svůj slovník také pomocí otázek „Proč?“ a „Jak?“, tím si dítě také vyvíjí správné vyjadřování se. Tímto se děti v předškolním věku učí pochopit celistvější vztahy mezi předměty. V tomto období se také zlepšuje chápání mnohočetných významů různých slov.⁷⁵

*„Některé slovní druhy, resp. jejich specifické varianty se objevují v určité vývojové fázi a v určité posloupnosti. Důvodem je spojitost rozvoje řeči a myšlení, popř. jejich vázanost na sociální stimulaci.*⁷⁶

Vývoj řeči je v mateřských školách podporován schůzkou s logopedem nebo logopedickými kroužky, kde logoped dochází do samotné školy. Logoped s dětmi procvičuje výslovnost hlásek a pomáhá s rozšířením slovní zásoby.⁷⁷

⁷² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. s. 194. ISBN 80-246-0956-8.

⁷³ Tamtéž. s. 194.

⁷⁴ LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyzologie*. Praha: H & H, 1998. ISBN 80-86022-37-4.

⁷⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

⁷⁶ Tamtéž. s. 194.

⁷⁷ Chceme, abychom si rozuměli. In: clanky.rvp.cz [online]. 17. 8. 2004. [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/54/chceme-abychom-si-vsichni-rozumeli-a-porozumeli.html/>

Egocentrická řeč

Egocentrická řeč je velmi významnou složkou rozvoje poznávacích procesů. Tato řeč není prvotně určena pro ostatní osoby, ale je spojována s myšlením. Řeč, která je určena pro samu sebe má jiný obsah a i formu, než má řeč, která je určena ke komunikaci s ostatními lidmi. Řeč egocentrická je řečí pouze pro sebe, neshání a ani nepotřebuje někoho, kdo by ho poslouchal. Je jaksi zkratkovitá, v egocentrické řeči dítě nemusí říkat vše, protože nemusí brát ohledy na někoho jiného. Egocentrická řeč může mít mnoho významů, které se od sebe liší. Expresivní egocentrická řeč je ta, která vyjadřuje slovně své pocity, bez jakýchkoliv ohledů na případné posluchače. Regulační egocentrická řeč pomáhá tímto způsobem řídit dětské jednání takovým způsobem, jak by to dělali jejich rodiče, dávají si různé pokyny. A poslední je kognitivní egocentrická řeč, která funguje jako prostředek myšlení, také si tím dítě usnadňuje zapamatování si. Pro dítě předškolního věku má egocentrická řeč význam i takový, že se samo dítě nemusí uzpůsobovat přáním komunikačních partnerů.⁷⁸

Komunikace

Dítě v předškolním věku dokáže řádným způsobem sdělit své názory, požadavky a i pocity, které chce někomu podat. Dítě ve věku pěti let dokáže poznat, když je sdělení nejasné nebo nekompletní, ale ještě se nedožaduje přesnějšího vysvětlení. V pěti letech je dítě schopno vyprávět v minulém čase, také se častěji objevuje forma vyprávění. Při komunikaci s dospělými je dítě již schopno používat více zdvořilostní formu vyjadřování se.⁷⁹

3.6 Vývoj fantazie

„Je pravděpodobné, že naše fantazie nebude už nikdy později v našem životě tak živá, neotřelá a tvořivá jako v tomto věku předškolním. To jen někteří umělci si ji dovedou uchovat v náležitě tvůrčí svěžesti do pozdního věku. Ale my obyčejní lidé si něco z ní připomeneme většinou, jen když se zaposloucháme do nějaké rozhlasové pohádky nebo zakoukáme do Večerníčku.“⁸⁰

„Děti si často upravují realitu podle svého přání tak, aby pro ně byla srozumitelná a přijatelná. Přes pozoruhodné pokroky v poznávání zůstává v dítěti v okolním světě hodně nevysvětlitelného. Vidí následky, ale nezná příčiny nebo mu je dospělí nedovedou přiměřeně

⁷⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa, základní duševní potřeby dítěte, dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. s. 153-154. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

vysvětlit. Přirozený sklon k personifikaci přivádí dítě k tomu, že za takovými jevy jako příčinu vidí působení tajemných bytostí. Proto mluvíme v tomto věku o magickém myšlení. Fantazie je velice živá, projevuje se především ve hrách, kresbě, zálibě v pohádkách a je třeba i na tento aspekt brát zřetel.⁸¹

Vývoj fantazie se v mateřských školách dost často podporuje čtením pohádek nebo tvořivou činností.⁸²

3.7 Emoční vývoj

V předškolním věku je dítě obvykle dosti samostatnější než v předchozím období. Dokáže se na nějaký čas obejít bez matky, či jiné jeho nejbližší osoby, ale to pouze s předpokladem, že dítě nebude opuštěno natrvalo. Dokáže také snadněji chápat rozumové vysvětlení, ale pouze teda za předpokladu, že výklad bude uzpůsoben jeho rozumovým schopnostem a velkou pomocí při výkladu jsou názorné ukázky, například u lékaře budeme dítěti vysvětlovat, že mu pan doktor bude poslouchat srdíčko, tak mu to názorně ukážeme třeba na panence, můžeme mu půjčit fonendoskop, aby si samo dítě vyzkoušelo poslechnout srdíčko. Dítě je také schopnější se začlenit do skupinových her s ostatními dětmi, které jsou ve stejném věku.⁸³

„Emoční prožívání předškolních dětí je charakteristické větší stabilitou a vyrovnaností, než jaká byla typická pro batolecí věk. Jejich citové prožitky bývají intenzivní, stále snadno přecházejí z jedné kvality do druhé, např. se střídá smích a pláč. Většina emočních prožitků je stále vázána na aktuální situaci, je nějak spojena s momentálním uspokojením či nespokojením. Postupně se rozvíjí emoční paměť, jež má implicitní charakter. Děti předškolního věku bývají častěji pozitivně laděné, ubývá negativních emočních reakcí. Proměna charakteru emočního prožívání je závislá na dosažení větší zralosti CNS, ale i na úrovni uvažování, předškolní děti dovedou svou nespokojenost vyjádřit jiným způsobem, event. se s ní umí i lépe vyrovnat.“⁸⁴

Tento vývoj pokračuje od pochopení důležitosti jednotlivých emocí až k porozumění příčin vzniku emocí. Dítě předškolního věku dokáže pochopit momentální smysl emocí a chápou, tyto emoci mají kladné či záporné ohodnocení, které vede uspokojení či nespokojení potřeb

⁸¹ TITZOVÁ, Diana, Kateřina, STRAKOVÁ a Eva DEBNÁROVÁ. Dítě v předškolním věku. In: *vemeste.cz* [online]. 30. 4. 2011 [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné z: <http://www.vemeste.cz/2011/04/dite-v-predskolnim-veku/>

⁸² Výchova a rozvoj dítěte. In: *skolka-maitrea.cz* [online]. [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.skolka-maitrea.cz/vychova-rozvoj-ditete/>

⁸³ LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyzologie*. Praha: H & H, 1998. ISBN 80-86022-37-4.

⁸⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. s. 196-197. ISBN 80-246-0956-8.

jedince. Okolo čtvrtého a pátého roku dítěte, je dítě schopno své emoční zkušenosti o prožívání citů využít při hodnocení budoucích citových prožitků. U dětí předškolního věku se také hodně vyvíjí emoční inteligence, děti dokážou více porozumět svým vlastním pocitům a také již dokážou být empatičtí. V tomto věku se také začínají více rozvíjet vztahové emoce, v dětském světě se začíná objevovat emoce jako například láska, sympatie a pocity sounáležitosti.⁸⁵

Vztek a zlost

V předškolním období nebývají vztek a zlost tak časté, jelikož děti již dokážou pochopit příčinu vzniku nelibých situací, jejich nevyhnutelnost a již dokážou pochopit význam záměru druhého člověka. Při kontaktu s vrstevníky se mohou u dítěte objevit i zlostné reakce, ale také při nahromadění různých příkazů a zákazů, což se může stát tehdy, když je dítě frustrováno a selže jeho stále ještě nerozvinutá kontrola emočních projevů.⁸⁶

Strach

Některé z projevů strachu u dítěte předškolního věku mohou být vázané na rozvoji dětské představivosti, na jeho dovednosti si vymyslet fiktivní postavy anebo třeba všelijaké příšery a strašáky. U dětí je normální, že se snaží strašit sami mezi sebou a tím si způsobovat určitý druh libého napětí. Temperament v této oblasti hraje důležitou roli, ovlivňuje totiž rozsah úzkosti u dětí, samozřejmě, že se to u každého dítěte liší, proto reagují na stejné motivy rozdílnými reakcemi. Sklon k prožívání strachu často bývá velmi silný, strach se může projevovat tím, že dítě nebude chtít být samostatné a bude lpět na dospělých. Strach může přivodit zápornou zkušenost, jenž se upevnila a postupem času zesílila.⁸⁷

Radost

Nejtypičtějším projevem kladných emočních stavů u dítěte předškolního věku je radost a veselost, tímto se vyvíjí smysl pro humor. Nesmíme ale opomíjet fakt, že porozumění vtipu odpovídá chápání dítěte v předškolním věku. Dětské vtipy jsou z hlediska poznávacího jednoduché. Ve věku čtyř let dítě považuje za legraci opakování nesmyslných slov.⁸⁸

⁸⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

Sebehodnotící emoce

Tyto emoce mohou být jak kladné tak i záporné. Děti předškolního věku dovedou být pyšni na svou dobře odvedenou práci. Při neúspěchu dokážou pocítit hanbu. V tomto období se nově objevuje pocit viny, který je již ovlivněn poznáním jistého morálního uvažování, také je ovlivněn přijetím obecně známých pravidel chování, které dokázal přijmout. Dítě pocítuje vinu, když dokáže pochopit, že udělalo něco špatného.⁸⁹

3.8 Vývoj osobnosti dítěte

Významným obdobím pro rozvíjení dětského sebepojetí je batolecí a především předškolní věk. Již v batolecím věku si dítě začalo samu sebe uvědomovat jako aktivní, živou bytost, která je schopna ovlivňovat své blízké okolí, ale i svou vlastní pozici v něm. Pro sebepojetí v předškolním věku je velmi důležité vnikat do širší společnosti a také se svým způsobem na ni podílet. Osamostatňování a sebeprosazování obsahuje jak kladné, tak i záporné zkušenosti. Dítě si díky egocentrismu potvrzuje jeho vlastní významnost ve světě. Projev důrazu na jasné nebo subjektivně významné znaky má dítě díky fenomenismu. V předškolním věku je velmi těžké odlišit důležité znaky od znaků nedůležitých.⁹⁰

„V předškolním věku pak dítě již dokáže popsat i své vlastní fyzické rysy, své vlastnictví i své vlastní preference (co má a co nemá rádo); tento popis ovšem není příliš přesný a je typicky soustředěn na objektivní rysy, právě přítomné v dané situaci, teprve ve školním věku se děti zaměřují i na psychologické vlastnosti, schopnosti a emoce. Sebehodnocení většiny dětí předškolního věku je poměrně vysoké, ale dosud nestabilní, hodně závislé na aktuální sociální situaci a v předškolním věku pozitivně koreluje především s jistotou ve vztazích s rodiči.“⁹¹

3.9 Sociální vztahy

„V předškolním věku dochází k další diferenciaci v oblasti socializačního rozvoje.“⁹²

Dítě předškolního věku se již socializuje i mimo vlastní rodinu, toto stadium můžeme označit jako fázi přesahu rodiny. Toto období by se mělo brát jako etapu příprav na život ve společnosti a to i jinak než pouze jako etapu přímo navazující vstup do základní školy. Dítě díky kontaktu s ostatními lidmi rozvíjí svou individualitu. Pro osobnostní rozvoj je velice

⁸⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd., přepr. a dopl. Praha: Grada, 1998. Psyché. s. 93. ISBN 80-7169-195-X.

⁹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. s. 202. ISBN 80-246-0956-8.

důležité navazování nových kontaktů mimo vlastní rodinu, tyto vztahy dítěti napomáhají si osvojit nové kognitivní i afektivní zkušenosti. Sociální vztahy, které dítě začalo v předškolním věku navazovat, pomáhají jak ve změně dětského chování, tudíž vnějších projevů, ale také napomáhají k vývoji prožívání a hodnocení, k sebepojetí a také k sebehodnocení.⁹³

V mateřských školách se snaží rozvíjet u dětí především schopnost soucitu, spolupráce, sociální sounáležitosti a sdílení, které jim mohou umožnit žít nastálo v souladu s dalšími lidmi a také v souladu s přírodou. Toto zmíněné u dětí také rozvíjí sebedůvěru a sebevědomí, kladné sebehodnocení a sebeúctu, což je jistým východiskem pro to, aby děti mohly prožít život bez pocítění ohrožení anebo strachu.⁹⁴

3.10 Hra a kresba

Dětské hry mohou mít nejrůznější formu. Ještě u některých her můžeme zaznamenat procvičování tělesného fungování, ale již ve složitějších formách, těmto hrám se říká funkční a činnostní. Hry mohou být také zaměřeny na sestavení nových věcí z speciálního materiálu, čemuž se říká konstrukční či realistický typ hry. Dítě může používat předměty v úplně jiném smyslu, než čím doopravdy předmět je, dítě tento předmět přetvoří podle vlastní fantazie, to je iluzivní typ hry. Dítě si v tomto věku také často hraje samo anebo se svými vrstevníky třeba na maminku a tatínka nebo na učitelku, to se stává díky jeho zkušenostem se sociálními rolemi, které má ve svém okolí, těmto hrám se říká úkolové.⁹⁵

Kresbou děti v předškolním věku vyjadřují svůj vlastní názor na svět. V kresbě je zachycena realita, jak ji chápe samo dítě. Kresba prochází třemi fázemi vývoje, ale počáteční fáze nemá symbolický charakter.⁹⁶

„1. Presymbolická, senzomotorická fáze. Pro děti batolecího věku je grafomotorická činnost, tj. čmárání, zajímavá sama o sobě, často víc než její výsledek. Dítě se svým výtvořem dále nezabývá.“

⁹³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

⁹⁴ Výchova a rozvoj dítěte. In: skolka-maitrea.cz [online]. [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.skolka-maitrea.cz/vychova-rozvoj-ditete/>

⁹⁵ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd., přepr. a dopl. Praha: Grada, 1998. Psyché. s. 111. ISBN 80-7169-195-X.

⁹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

2. *Fáze přechodu na symbolickou úroveň, období dodatečného, resp. sekundárního symbolického zpracování. Dítě postupně zjistí, že čmáraní může být prostředkem k zobrazení reality, stává se symbolem. Grafomotorický produkt bývá dodatečně pojmenován, obvykle na základě nějakého výrazného znaku, typického pro určitý objekt.*

3. *Fáze primárního symbolického vyjádření. Dítě dovede uskutečnit úmysl kresbou něco konkrétního zobrazit. Teprve v této fázi se kresba stává jedním ze způsobů symbolického zobrazení skutečnosti.*⁹⁷

Kresba lidské postavy

Vše, co děti zaujme, tak to nakreslí, děti mají v oblibě kreslit lidské postavy. Svůj vývoj má i kresba lidské postavy, tento vývoj je velmi specifický a také se v něm zrcadlí psychický vývoj dítěte.

1. Stadium hlavonožce. První kresby člověka se u dětí objevují již okolo třetího roku. Kresby pocházejí z dětské zkušenosti s vlastním tělem, ale kresba je následkem pozorování druhých. Nejvýznamnější částí těla je pro dítě obličej.
2. Stadium subjektivně fantazijního zpracování. Tímto způsobem kreslí člověka děti ve věku mezi čtvrtým a pátým rokem. Dítě zdůrazňuje detaily, které jsou pro něho významné a dětským vyobrazením postrádají reálnost. Příkladem jsou takzvané průhledné kresby.
3. Stadium realistického zobrazení. S koncem předškolního období dochází změna i u kreseb, které se začínají více podobat skutečnému zobrazení lidského těla. Dítě začíná kreslit podle toho, co skutečně vidí.⁹⁸

⁹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. s. 202. ISBN 80-246-0956-8.

⁹⁸ Tamtéž.

4 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST DÍTĚTE

„Pojem školní zralosti znal už Jan Amos Komenský před 350 léty, název pochází z vídeňské psychologické školy ve dvacátých letech minulého století a problémem se to stalo u nás někdy v šedesátých letech, kdy tehdejší socialistická škola začala být mimořádně náročná. Chtěla totiž ukázat svou převahu, přičemž ale schopnosti a vývojovou úroveň dětí nebrala moc v úvahu. A psychologické poradny od září do ledna či do února nedělaly dohromady nic jiného, než vyšetřovaly prvňáčky, kteří ve škole prostě nestačili. Odklad školní docházky o jeden rok vstoupil do psychologické praxe jako ochranný prostředek před neúměrným přetěžováním dětí. Tehdy také do praxe vstoupily psychologické zkoušky školní zralosti, jimiž dnes prochází většina dětí navštěvujících mateřské školy.“⁹⁹

Nyní se můžeme setkávat s pojmy „školní zralost“ a „školní připravenost“. Oba pojmy znamenají zjištění, jestli je dítě připraveno na veškeré nároky, které na něj bude klást škola. Školní připravenost je spojována především s výchovou a vlivem vnějšího prostředí, které ovlivňují vývoj dítěte staršího předškolního věku. Tudíž je připravenost spjata s oblastí sociálních znalostí. Mezi tyto znalosti můžeme zařadit například verbální připravenost, připravenost na roli žáka a také připravenost na zvládnutí potřebných norem chování. S termínem školní zralost se pojí vnitřní vývojové předpoklady, jež jsou spojeny s funkcemi, které jsou závislé na zrání. V předškolním období by měla dozrávat centrální nervová soustava, což zapříčiňuje zlepšení odolnosti jedince vůči zátěži, emoční labilita se snižuje a soustředění se více rozvíjí. Centrální nervová soustava má vliv například na lateritu, koordinaci motoriky a senzomotoriky a také sluchové a zrakové vnímání. Samozřejmě je nezbytné, aby centrální nervová soustava byla přiměřeně vyžralá.¹⁰⁰

Dosavadní vývoj dítěte má samozřejmě vliv i na jeho budoucí vývoj a také to má velký vliv na nástup do školy. V předškolním vývoji se mohou ukrývat příčiny, které mohou rozklíčovat některé školní neúspěchy. Informace, které nám jsou dostupné z prenatálního, perinatálního a postnatálního vývoje mohou být velice užitečné pro co nejefektivnější přístup k dítěti v přípravách do školy. Dítě díky těmto informacím nezahltíme úkoly, ale uvědomíme si jeho možnosti, které mohou být limitovány jeho předešlým vývojem. Pro nástup do základní školy je také velmi důležitý věk dítěte. V České republice je nástup do školy ohraničen věkem šesti

⁹⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa, základní duševní potřeby dítěte, dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. s. 175. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

¹⁰⁰ OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.

let dítěte. Tato věková hranice je udávána zákonem. Stejně jako nám zákon udává, že školní docházka je v naší republice povinná.¹⁰¹

4.1 Fyzická zralost

Posouzení fyzické zralosti je pouze v kompetenci pediatra. Dětský lékař je hlavně osoba, která by měla znát od narození dítěte i jeho psychomotorický vývoj. Lékař ví o prenatálním vývoji dítěte, také zná podrobnosti porodu, které jsou důležité. Pediatr také zná Apgar skóre, což je mezinárodně uznávaný systém pro bodování, který je užíván pro posouzení zdravotního stavu novorozence ihned po jeho narození. Také kontroluje, zda dítě po narození dobře prospívá a roste, jestli správně přibývá na váze, v jakém věku se dítě začalo otáčet, kdy začalo sedět, lézt anebo chodit. Názor dětského lékaře je pro fyzickou zralost před nástupem do základní školy opravdu hlavním. Též je pediatr jedním z mnoha odborníků, kteří se musejí vyslovit k odkladu školní docházky, v případě, že o ni uvažují či žádají rodiče. Během pětileté preventivní prohlídky pediatr sleduje mnoho faktorů, mezi které patří například filipínská míra, což znamená, že pediatr zjišťuje, zdali ve fyzickém vývoji dítěte došlo ke změnám jeho tělesným proporcím, přesněji k prodloužení jeho končetin. Je to orientační zkouška, která bere školsky zralé dítě takové, které si dokáže dosáhnout rukou přes narovnanou hlavu na ucho na opačné straně hlavy. Dětský lékař také odborně vyhodnotí tvar dětského těla, jestli je již tuková vrstva, která je charakteristická pro předchozí vývojové období, na ústupu. Také, zdali se končetiny prodlužují, také zda má tělo převahu vůči hlavě, která by měla být menší. Pediatr dále sleduje kapalínův index, což je poměr mezi váhou a mírou dítěte. V tom nejlepším případě by dítě, které je zralé nastoupit do základní školy, mělo vážit 20 kg a měřit 120 cm. Samozřejmě musíme brát v potaz, že i dítě, které nedosahuje průměrných požadovaných hodnot výšky a váhy, může být fyzicky zralé dítě pro nástup do základní školy. Důvodem je dědičnost, která má vlivy především na fyzické předpoklady. Mezi další poznávací znaky školní zralosti také patří vypadávání mléčných zubů. Určitě nesmíme opomíjet důležitost pevné kostry a rozvinutého svalstva. Dětský lékař též během této preventivní prohlídky kontroluje zrak, sluch, také krevní tlak a vyšetří moč dítěte. Při této prohlídce je dosti časté, že lékař provádí i orientační zkoušku školní zralosti, kdy si promluví s dítětem, ale i s rodiči. Zkontroluje zralost grafického a výtvarného stylu, znalost barev, úroveň správné artikulace a také úroveň slovní zásoby.¹⁰²

¹⁰¹ OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.

¹⁰² Tamtéž.

4.2 Kognitivní zralost

Okolo šestého roku dítěte dochází k důležitým změnám v poznávacích činnostech. Začíná více rozumět realistickým jevům okolo sebe, také je čím dál tím méně fixované na své přání a momentální potřeby. Reálný pohled na svět zapřičiňuje lepší posouzení stálosti a také rozeznání změn v množství či velikosti.¹⁰³

„Psychologové, kteří vycházejí spíše z tzv. celostní teorie, zdůrazňují, že v době vstupu do školy začíná být dítě schopno rozlišit lépe části obrazce, který dříve vnímalo jako nedělitelný celek. Schopnost pročleněného vnímání se týká jak vizuálních, tak i akustických tvarů. Dítě je nyní schopno analyticko-syntetické v tom smyslu, že umí vyjmout části z předloženého celku a opět je podle určitého hlediska složit.“¹⁰⁴

„V myšlení dítěte kolem 6. roku věku dochází k podstatnému pokroku: dítě začíná myslit v logických operacích (ze dvou známých důvodů vyvozuje soud nový – závěr), i když zatím musí jít o konkrétní jevy – nastupuje stádium konkrétních operací (zvratnost – opačnou operací. Začíná tedy postupně chápat neměnnost velikosti, množství, objemu apod. a rozumí reverzibilitě operací.“¹⁰⁵

Také v dětském vnímání dochází k určité změně. Dítě, které by mělo dosáhnout školní zralosti v této oblasti by se již nemělo dokázat uspokojit pouze s povrchními jevy, ale pomalu začíná rozlišovat prvky vjemových obrazců. Obdobně také dokáže rozlišit optické a zvukové složení jednotlivých slov, což je velmi důležitá dispozice pro správné učení psaní a čtení, při počítání dítěti přijde vhod jeho dovednost analýzy určitých částí množin prvků. Tyto kvalitativní pokroky patří do základního posuzování rozumových dovedností, toto posouzení se dá změřit pomocí screeningových testů, což je vlastně jedno z vyšetření, kterým je dítě před nástupem do základní školy podrobena.¹⁰⁶

4.3 Sociální zralost

Nesmíme opomenout fakt, že od dítěte, které by mělo nastoupit do první třídy základní školy se také očekává jeho vyzrálá sociální, citová i pracovní úroveň. Dítě by mělo zvládat své chování v přiměřené míře s danou situací, mělo by se umět podřídít autoritě, také navazovat sociální vztahy s jeho vrstevníky ve třídě. Dokázat upustit od vlastních bezprostředních přání,

¹⁰³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd., přepr. a dopl. Praha: Grada, 1998. Psyché. s. 111. ISBN 80-7169-195-X.

¹⁰⁴ Tamtéž. s. 111.

¹⁰⁵ LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyziologie*. Praha: H & H, 1998. s. 78. ISBN 80-86022-37-4.

¹⁰⁶ Tamtéž.

podřídit se velké většině a také dokázat se neprosazovat na úkor ostatních spolužáků. Umět neskákat ostatním do řeči, ať je to spolužák či dospělý. Prvňáček by měl zvládnout počkat, až na něj přijde řada, například při odpovídání na otázku, či plnění nějakého úkolu. Také by měl dokázat spolupracovat ve skupince, správně a vhodně komunikovat s ostatními dětmi. Mezi pracovní zralost se řadí dovednosti, díky kterým dítě dokáže odložit jeho současný zájem a vypracovat zadání, které dostal od pedagoga, i v případě, že se dítěti do vypracovávání moc nechce. Dítě by mělo zvládnout plnit i náročnější zadání úkolů a také by se mělo umět soustředit přiměřenou dobu na jeho zadanou práci a snažit se pracovat samostatně. Dítě, které je pracovní zralé by mělo chápat a dodržovat rozdíl mezi učením a hrou, také mezi hodinou a přestávkou. Také je důležité nezapomínat na to, že pro dítě, které právě nastoupilo na základní školu, může být velmi těžké odloučení od jeho matky anebo také se dělit s ostatními spolužáky o pozornost pedagoga.¹⁰⁷

„Citová a sociální zralost je základním předpokladem pro učení. Když je dítě „v pohodě“, radostné, tak se mnohem lépe soustředí. Vnitřní klid, sebejistota a zájem o poznávání nových věcí a lidí je stavebním kamenem pro učení. Vidíme-li, že má dítě potíže v sociální a pracovní zralosti, nedaří se mu již ve školce, jak to asi bude vypadat ve škole, kde nebude tolik možností úkoly odložit na jindy? Ve školce úkoly mohu udělat, ve škole již musím.“¹⁰⁸

Musíme mít na paměti, že děti předškolního věku mohou a většinou jsou stále ještě více emotivní než děti staršího věku. Dítě je hodně závislé na uspokojování svých sociálních a i biologických potřeb, nezbytně potřebuje ustálené citové vazby, v první řadě ty rodinné. Již v předškolním věku je dítě ovlivňováno svými vrstevníky, avšak primární vliv má stále rodina. Významným socializačním činitelem je hra, která je zároveň i hlavní činností dítěte. Děti se v předškolním věku učí dodržovat společenské normy, čehož bychom se měli snažit využít. V mateřské škole mají děti poprvé pořádnou šanci naučit se novým sociálním rolím. Děti již nejsou pouze synové či dcery, sourozenci nebo vnoučata, ale nyní se z nich stávají také spolužáci a kamarádi. Děti se začleňují mezi své vrstevníky a učí se respektovat další autoritu v podobě pedagogů mateřských škol.¹⁰⁹

V posledním, teď již povinném, roce v mateřské škole si můžeme všimnout různých nápodob, které nám ukazují na sociální i citovou zralost budoucího školáka. Děti v posledním roce se začínají těšit do školy, projevují zájem o písmenka a počítání, také se ptají dospělých ve svém

¹⁰⁷ OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.

¹⁰⁸ Tamtéž. s. 50.

¹⁰⁹ Tamtéž.

okolí, co je kde napsáno. Samozřejmě se můžeme setkávat i s opačným postojem ke škole. To je povětšinou způsobeno tím, že dítě předškolního věku má doma sourozence staršího, který mu představu o škole znepríjemňuje. Mezi další důležité nápovědy také patří samostatnost dítěte, jeho schopnost se odpoutat od rodičů. Tím není myšleno pouze fyzické odpoutání, ale hlavně myšlenkové odpoutání. Zdá se, že dítě v tomto věku stále na rodiče vyptává a většinu času propláče steskem, tak není dítě dostatečně separováno. O správné citové zralosti u dítěte vypovídá jeho správná komunikace, kdy dítě dokáže požádat o pomoc, když ji potřebuje, především rozumí rozdílu v komunikaci s dospělými a v komunikaci s jeho vrstevníky. Dítě by mělo umět vyjádřit jeho názor a také uznat názor druhých. Dítě by nemělo zbytečně ustupovat a dávat přednost druhým na svůj úkor, ale samozřejmě by také nemělo ostatní omezovat svou přehnanou akčností. Mezi socializační projevy patří snaha pomoci druhým, nechat ostatní, aby mu mohli pomoci, pokud je třeba a dítě by mělo dokázat pracovat ve skupině jiných dětí, dokázat s nimi vycházet a také se vystřídat. Pedagog může u předškoláka sledovat například to, jak dítě bude řešit konflikty anebo střídání jeho nálad a překonávání každodenních problémů. Díky vývojové psychologii víme, citové projevy se značně liší u školáka a od dítěte v předškolním věku. Na ústup se dáva impulzivita a emoční labilita, dítě začíná chápat a ovládat své jednání a chování dle stanovených norem. City dokážou povzbudit vůli dítěte. Pochvala, která se dítěti dostává je skvělou odměnou za jeho píli a snahu. Povzbuzení a podpora v sociálních kontaktech přináší zlepšení v sociální a emoční sféře.¹¹⁰

¹¹⁰ OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.

PRAKTICKÁ ČÁST

Výzkum k mé bakalářské práci jsem se rozhodla zaměřit na město Trutnov, jelikož jsem v tomto městě vyrůstala a sama navštěvovala jednu z 11 mateřských škol, které se v Trutnově nacházejí. Obec Trutnov je rozdělena na 21 částí, ne v každé části se nachází mateřská škola. Mateřské školy jsou rozprostřeny po celé obci, tudíž i odlehlejší části Trutnova mají spádovou MŠ.

Mateřské školy v Trutnově mají pro děti 886 míst. Jelikož je spousta tříd věkově smíšených, tak nelze určit počet míst pouze pro děti, které spadají do povinnosti předškolního vzdělávání.

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Zvolila jsem kvalitativní výzkumnou strategii. Metodou získávání dat bude strukturovaný rozhovor.

Výzkum je systematicky uspořádaný způsob řešení problémů, jenž rozšiřuje hranice znalostí a vědomostí. Výzkum se vyvrátí či potvrdí dosavadní poznatky, či se získají poznatky nové.¹¹¹

„Někteří metodologové chápou kvalitativní výzkum jako pouhý doplněk tradičních kvantitativních výzkumných strategií, jiní zase jako protipól nebo vyhraněnou výzkumnou pozici ve vztahu k jednotné, na přírodovědeckých základech postavené vědě. Kvalitativní výzkum postupně získal v sociálních vědách rovnocenné postavení s ostatními formami výzkumu.“¹¹²

Kvalitativní výzkum se realizuje pomocí intenzivnějšího a delšího kontaktu s jedincem či skupinou jedinců. Hlavním cílem tohoto výzkumu je objasnění, jak se daní jedinci v určitém prostředí a jisté situaci chovají, jak rozumějí dění okolo nich a proč jednají způsobem, kterým jednají a jak organizují své každodenní činnosti a interakce. Data získaná kvalitativní výzkumem jsou induktivně analyzována a interpretována.¹¹³

Kvalitativní výzkum jsem si vybrala pro jeho četné výhody mezi které patří zkoumání fenoménu v jeho přirozeném prostředí, díky tomuto výzkumu se dá také dobře reagovat na situace a podmínky, které nastanou během výzkumu. A v neposlední řadě kvalitativní výzkum dokáže získat podrobný popis a přímý pohled při zkoumání fenoménu.¹¹⁴

¹¹¹ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

¹¹² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 47. ISBN 978-80-7367-485-4.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

5.1 Metoda sběru dat

Jako metodu sběru dat jsem si vybrala strukturované rozhovory. Otázky jsem měla předem připravené a dala jsem jim jasné pořadí.

„Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami sestává z řady pečlivě formulovaných otázek, na něž mají jednotliví respondenti odpovědět. Pružnost sondování v kontextu situace je omezenější než v jiných typech rozhovorů. Tento typ rozhovoru se používá, když je nutné minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému. Redukuje se tak pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech budou výrazně strukturně lišit. Základním účelem tohoto typu interview je co nejvíce minimalizovat efekt tazatele n kvalitu rozhovoru. Data z interview se snadněji analyzují.“¹¹⁵

Jednou z nevýhod strukturovaného rozhovoru je omezení na předem dané téma a vybrané otázky. Ohraničení možností je také dáno tím, že všem respondentům klademe stejně formulované otázky a tím nedbáme na situaci rozhovoru.¹¹⁶

5.2 Cíle výzkumu

Cílem mé práce je analyzovat situaci ohledně zavedení povinného posledního roku předškolního vzdělávání ve městě Trutnov. Chtěla bych zjistit, jaký má vliv povinný poslední rok předškolního vzdělávání na děti předškolního věku z pohledu pedagogů mateřských škol. Toto téma je v dnešní době aktuální a velmi často diskutované.

Mezi dílčí cíle praktické části patří zjistit, zda se ohledně zavedení povinného posledního roku předškolního vzdělávání objevily problémy v mateřských školách.

Dalším cílem je zjistit, zda toto zavedení může mít vliv na odklad nástupu do škol.

Jako další dílčí cíl je zjistit, zda je pro dítě vhodnější navštěvovat mateřské školy po celé předškolní období nebo dítěti stačí pouze tento nově zavedený jeden rok, který je povinný.

¹¹⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 173. ISBN 978-80-7367-485-4

¹¹⁶ Tamtéž.

5.3 Výzkumné otázky

Jaký je pohled pedagogů v mateřské škole na zavedení povinného předškolního vzdělávání?

Jaký vliv má zavedení povinného předškolního vzdělávání na připravenost dítěte na nástup na ZŠ?

Je v posledním povinném předškolním roce více dětí než v průběhu celého předškolního vzdělávání?

5.4 Výzkumný vzorek

Pro bakalářskou práci jsem si vybrala jako výzkumný vzorek 9 pedagogů mateřských škol a jednu ředitelku z 5 mateřských škol ve městě Trutnov. V každé z pěti mateřských škol se mi podařilo udělat dva rozhovory. Všemi respondenty byly ženy, které mají praxi v mateřské škole minimálně 4 roky.

Těchto 5 MŠ jsem si vybrala z toho důvodu, že každá mateřská škola je z jiného městského obvodu.

Tabulka č. 2: Účastníci výzkumu

Označení respondenta	Mateřská škola	Doba praxe pedagoga
R1	MŠ1	4 roky
R2		16 let
R3	MŠ2	11 let
R4		13 let
R5	MŠ3	11 let
R6		8 let
R7	MŠ4	14 let
R8		7 let
R9	MŠ5	17 let
R10		8 let

5.5 Tazatelské otázky

1. Kolik let pracujete v MŠ?
2. Co si myslíte o zavedení povinného posledního předškolního roku? Jak toto zavedení hodnotíte?
3. Jaké problémy po zavedení nastaly?
4. Kolik máte dětí v posledním ročníku?
5. Jak se změnila docházka v posledním ročníku?
6. Jaká je struktura vašeho předškolního ročníku?
7. Vyžadujete omluvenky? Například od lékařů? Nebo stačí omluvenky pouze od rodičů?
8. Jak souvisí poslední povinný ročník s odkladem nástupu do základní školy?
9. Jak se u Vás změnil program pro děti, které mají povinný poslední rok předškolního vzdělávání?
10. Myslíte si, že je pro dítě lepší navštěvovat MŠ celé předškolní období než pouhý poslední rok?
11. Zpozorovala jste v zavedení nějaké konkrétní výhody?
12. Jaké konkrétní nevýhody vidíte v zavedení?

5.6 Realizace výzkumného šetření a analýza dat

Nejdříve jsem oslovila mateřské školy, které jsem si předem vybrala, oslovila jsem 6 mateřských škol, ale bohužel od jedné MŠ se mi nedostalo kladné odpovědi. MŠ jsem oslovila pomocí emailu, který jsem našla na webových stránkách. Poslala jsem všem 5 MŠ stejný email, který je zasvětil do tématu bakalářské práce a především do její praktické části, stručně jsem shrnula, na co bych se ráda zeptala, co je cílem výzkumu a jak dlouho bude rozhovor trvat. Po následné domluvě jsem jednotlivé MŠ osobně navštívila a provedla rozhovory.

Rozhovor s respondentkami jsem si po souhlasu nahrávala na můj mobilní telefon. Nahrané rozhovory jsem přepisovala pomocí transkripce. Při přepisování jsem vynechávala opakující se odpovědi a různé pauzy, v přepisu jsem zanechala pouze hlavní a podstatné odpovědi jednotlivých pedagogů a jedné ředitelky MŠ. Odpovědi z rozhovorů, které jsem během svého výzkumu získala, jsem zpracovávala pomocí otevřeného kódování. Data získaná prostřednictvím transkripce jsem utřídila do jednotlivých kategorií a vytvořila si tabulky, pomocí kterých jsem se snadněji v odpovědích orientovala a mohla jsem tak s nimi lépe a přehledněji pracovat.

V rámci mého výzkumu jsem se rozhodla, že neuvedu názvy mateřských škol a jména respondentů anonymizuji. K tomuto rozhodnutí jsem dospěla po žádosti mých respondentů.

5.7 Výsledky výzkumu

Otázka č. 1: Kolik let pracujete v MŠ?

V mém výzkumu byly všechny respondentky s praxí minimálně 4 let. Nejvíce let praxe v mém výzkumu bylo 17 let. Jedna respondentka uvedla, že její praxe v mateřské škole trvá 16 let a z toho je již 4 rokem ředitelkou nejmenované MŠ. Když budeme brát v potaz průměrnou délku praxe, tak je to 10,9 let praxe v mateřské škole.

Jsem ráda, že veškeré mé respondentky měli minimálně 4 roky praxe, jelikož všechny zažily dobu, kdy se tato povinnost zaváděla v platnost.

Otázka č. 2: Co si myslíte o zavedení povinného posledního předškolního roku? Jak toto zavedení hodnotíte?

U této otázky jsem se dozvěděla, že respondentky toto zavedení nevnímají jako zásadní rozhodnutí, avšak objevily se i odpovědi, které toto zavedení podporují. Také se často opakuje odpověď, kde respondentky uvádějí, že není možnost, jak přinutit rodiče, aby své děti do MŠ dávali, i přesto, že je povinnost posledního roku v předškolním zařízení jasně daná.

R2: „Myslím si, že je to dobrý nápad, ale také si myslím, že má spousty chyb a legislativně je nedořešený, tedy pokud se někdy dořeší.“

R1: „Toto zavedení hodnotím neutrálně. Kdo dítě dával do mateřské školy, tak bude dítě dávat dál, kdo nedával, tak dávat nebude, jsou lidé, kteří se vyhnou všemu.“

R7: „Myslím si, že pro některé skupiny by mělo být předškolní vzdělávání povinné od 3 let. Myslím tím především děti ze sociálně slabších rodin, kde děti nemají tolik péče a proto by pro ně byla žádoucí návštěva školky od útlejšího věku.“

Já si myslím, že celkový systém ohledně povinnosti posledního roku předškolního vzdělávání by měl být lépe zpracován. Překvapilo mě, že neexistují sankce pro rodiče, kteří toto zavedení nerespektují a děti nedávají do mateřských škol ani na poslední rok, který by pro děti ze sociálně slabších rodin mohl být klíčovým. Souhlasím s výpověďmi respondentek, že zavedení by mohlo být opravdu prospěšné tam, kde děti nedostávají takové vzdělávání doma a vstup na základní školu by jim tímto povinným rokem mohl trochu ulehčit.

Tabulka č. 3 – otázka č. 2: Pohled předškolních pedagogů na zavedení

Kategorie	Kódy	Četnost
Nedokonalý systém	Zásadní změny nenastaly	2
	Legislativně nevyřešený	2
	Nedořešené detaily	3
	Neefektivní	3
	Nesplňuje očekávání	1
	Nedůvěra ve zlepšení	1
Správný krok	Dobrý nápad	2
	Prospěšné pro potřebné děti	2
Administrativní problém	Více administrativy	5
Zavést celé předškolní období povinné	Povinnost již od 3 let	1

Otázka č. 3: Jaké problémy po zavedení nastaly?

Nejčastější odpovědí na tuto otázku je problém s administrativou, který nastal po zavedení posledního povinného roku v předškolním vzdělávání.

R3: „*U nás nenastaly nějak závažné problémy. Jediné, co bych chtěla vytknout, tak je administrativa okolo, je velmi složité, aby se našel ten správný omluvný systém, který by tolik nezatěžoval pedagogy ohledně papírování.*“

Další problém, který byl častěji uváděn, je problém s omluvným systémem, který je častokrát velmi zatěžující, hlavně pro pedagogy mateřských škol.

R8: „*Zdlouhavé lovení v docházkách.*“

Jak se již objevuje v předešlé otázce, tak i zde se na povrch dostává nedořešený systém celého zavedení posledního povinného roku předškolního vzdělávání. Myslím si, že kdyby se se zavedením nabídl i jednotný omluvný systém, tak by pedagogové mateřských škol nemuseli trávit tolik času s administrativou a mohli by se věnovat například svým přípravám pro aktivity dětí.

R7: „*Problémy nastaly především s kapacitou. Pamatuji doby, kdy jsem měla ve třídě dokonce 36 dětí a vše se dalo krásně zvládnout. A když se podívám dnes, tak se paní učitelka hroutí z počtu 23 dětí.*“

Respondentky nadále neuvádějí konkrétní problémy, což si myslím, že je dobře, že nenastalo více problémů než problémy s administrativou, které jsou již takhle zdlouhavé a celkově pro pedagogy náročné.

Tabulka č. 4 – otázka č. 3: Problémy vzniklé zavedením

Kategorie	Kódy	Četnost
Problémy	Administrativní problémy	8
	Omluvný systém	2
	Kapacitní problém	1

Otázka č. 4: Kolik máte dětí v posledním ročníku?

Ve třech z pěti mateřských škol, které se zúčastnily mého výzkumu, mají třídu pro předškolní děti zvlášť, v těchto třech MŠ (MŠ2, MŠ3, MŠ4) je vždy po 28 dětech, což je pro všechny 3 MŠ plný stav třídy s předškolními dětmi.

MŠ1 má celkový počet 24 dětí, je to mateřská škola s jednou třídou, kde jsou děti od 3–6 let, je to tedy smíšená třída. V této MŠ jsou 4 děti předškolního věku. Celková kapacita MŠ1 je 28 míst.

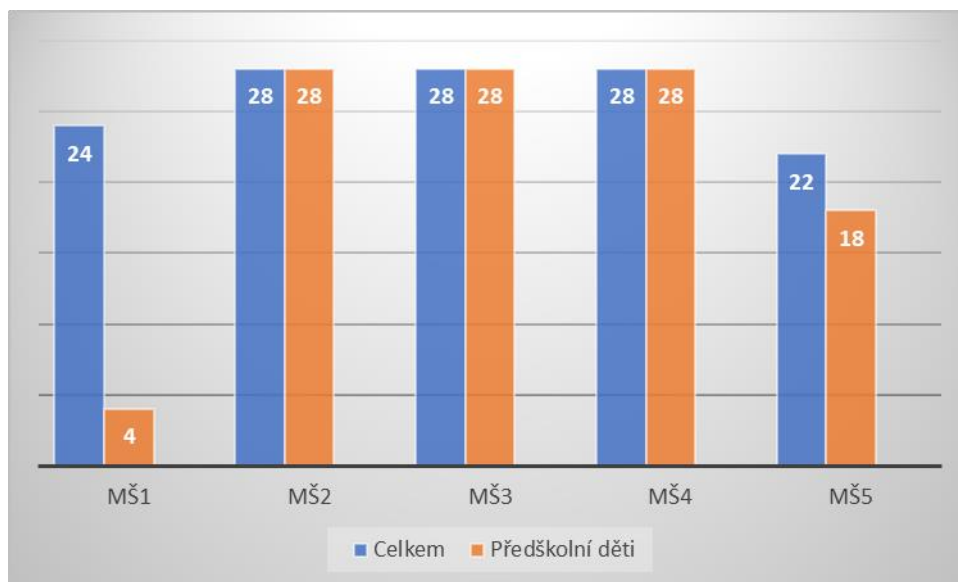
MŠ5 má celkový počet 22 dětí. Kapacita třídy pro předškolní děti je 28 míst.

R9: „Naši třídu navštěvuje 22 dětí. Z toho máme 10 děvčat a 12 chlapců. 3 děti mají odklad školní docházky, 4 děti jsou mladší 5 let a 15 dětí jsou čerství předškoláci.“

Z výpovědi vyplývá, že v MŠ5 je 18 dětí před školní docházkou.

V níže znázorněném grafu je ukázáno, že dvě z mateřských škol mají své předškolní děti ve stejné třídě s dětmi, které jsou mladší.

Graf č. 1 – otázka č. 4: Třídy s předškolními dětmi

Otázka č. 5: Jak se změnila docházka v posledním ročníku?

8 z 10 respondentek uvedlo, že v jejich třídách se u posledního ročníku nekonala, po zavedení posledního povinného roku předškolního vzdělávání, žádná změna. Pouze 2 respondentky uvedly, že se u nich zvýšila pravidelnost návštěv mateřské školy.

R3: *„Můžu říct, že děti chodí pravidelněji, ale samozřejmě, že jsou i jisté výjimky. S větší účastí máme děti z méně problémových rodin.“*

R4: *„Rodiče, kteří vodili své děti před zavedením, je stále vodí pravidelně a tak je to i v opačném případě. Děti, které pravidelně nedocházeli, tak stále pravidelně nedocházejí. Bohužel je tato povinnost pro rodiče nerozhodující, vše záleží jen a pouze na nich, nikdo je nutit nemůže.“*

Tyto odpovědi nám ukazují, že děti z bezproblémových rodin mají větší a pravidelnější návštěvnost MŠ než děti z problémových rodin. Respondentky uvádějí, že problém je v tom, že těmto rodinám nikdo nepřispívá na stravování v mateřských školách.

Očekávala bych spíše nárůst návštěvnosti dětí v posledním roce, ale návštěvnost dětí se výrazně nezměnila. 2 respondentky uvádějí, že se v jejich MŠ návštěvnost u předškolních dětí navýšila, ale to jen z toho důvodu, že do jejich MŠ dochází většina dětí z bezproblémových rodin.

Otázka č. 6: *Jaká je struktura vašeho předškolního ročníku?*

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jaké děti do mateřských škol ve městě Trutnov docházejí.

Do trutnovských mateřských škol chodí běžná populace dětí. V MŠ můžeme najít děti romské, vietnamské a i děti ze sociálně slabších rodin. Občas se v těchto mateřských školách najdou děti s odkladem školní docházky či s různými vadami řeči.

R4: „*Jsou to děti běžné trutnovské populace, máme děti vietnamské i romské.*“

Otázka č. 7: *Vyžadujete omluvenky? Například od lékařů? Nebo stačí omluvenky pouze od rodičů?*

Na tuto otázku jsem od všech respondentek dostala stejnou odpověď. Veškeré MŠ, které se zařadily do mého výzkumu vyžadují omluvenky pouze od zákonných zástupců dítěte. Jelikož je každodenní návštěva mateřské školy povinná. Avšak podoba této omluvenky se může lišit podobou, v jaké ji rodič podá pedagogovi. Omluvenka může být podána formou SMS, emailu či telefonátu. Výjimkou také není sešit nebo arch přímo určený k zapsání omluvy, proč dítě nebylo v mateřské škole. Omluva by měla obsahovat datum, kdy se dítě nedostaví do MŠ a již zmíněný důvod nepřítomnosti dítěte.

R1: „*Omluvenky nám v současné době stačí pouze od rodičů. Rodiče zaznamenají do archu datum, kdy dítě chybí a také důvod nepřítomnosti.*“

R5: „*Ano, omluvu nám podává sám rodič. SMSkou, emailem či zavoláním.*“

Osobně si myslím, že tato forma je nejjednodušší pro obě strany, jak pro pedagogy, tak pro rodiče.

Jak jsem již zmínila u otázky č. 3, kdyby existoval pro mateřské školy jednotný omluvný systém, který by padl v platnost se zavedením posledního povinného roku v předškolním zařízení, tak by tento systém mohl být efektivnější a pro rodiče, pedagogy mateřských škol, ředitele MŠ a možná i pro úřady přehlednější a přístupnější. Toto je pouze můj osobní názor, ke kterému jsem došla při vyhodnocování této otázky.

Otázka č. 8: *Jak souvisí poslední povinný ročník s odkladem nástupu do základní školy?*

Nejčastěji se objevovala odpověď, že poslední povinný rok předškolního vzdělávání má souvislost, s odkladem nástupu do základní školy, minimální. Také se často objevoval názor, že toto zavedení by mohlo přispět ke snížení odkladů, jelikož jsou děti v mateřských školách lépe připravovány na vstup do první třídy.

R7: *„Děti, které školku navštěvují jsou lépe připravené a přechod na základní školu je pro ně snesitelnější.“*

R1: *„Myslím si, že odklad je spíše taková „berlička“ pro nerozhodné rodiče, tudíž nevidím souvislosti.“*

Myslím si, že zavedení posledního povinného ročníku by opravdu mohl snížit množství odkladů. Alespoň jeden rok před vstupem na základní školu pomáhá dětem se sociální adaptací, s posílení imunitního systému a s lepší přizpůsobivostí jistého režimu, který děti v MŠ mají a je odlišný od režimu, který mají doma, pokud doma tedy nějaký režim mají. Myslím si, že již zmíněná adaptace dítěte na režim je velmi důležitá pro plynulejší přestup na základní školu, kde panuje velmi pevný režim.

Otázka č. 9: *Jak se u Vás změnil program pro děti, které mají povinný poslední rok předškolního vzdělávání?*

Všech 10 respondentek se shodlo na jediném a to, že se jejich program pro děti v posledním ročníku nijak neměnil. Pro předškoláky platí nadále příprava na vstup do základní školy, provádějí se didaktické činnosti a příprava na zápis do prvních tříd.

R1: *„U nás se program nijak nezměnil. Probíhá stejná příprava dětí, jako před zavedením. Připravujeme děti trochu na školní režim a především na zápis do ZŠ.“*

R10: *„Program se neměnil, stále připravujeme děti na vstup do základní školy, také mají kratší klidový režim, jinak jsme žádné změny neprováděli.“*

Osobně si myslím, že je v pořádku, že se program nezměnil, protože příprava na vstup do základních škol probíhala v mateřských školách již před zavedením posledního povinného roku předškolního vzdělávání a tudíž zde máme důkaz, že se děti kvalitně v MŠ připravovaly již před tímto zavedením, což je podle mě správné.

Otázka č. 10: *Myslíte si, že je pro dítě lepší navštěvovat MŠ celé předškolní období než pouhý poslední rok?*

Všech 10 mých respondentek uvedlo, že si myslí, že pro dítě je rozhodně lepší, když mateřskou školu navštěvuje po delší dobu, než je pouze jeden rok. Respondentky uvádějí, že delší návštěvnost MŠ dětem usnadňuje přesun z mateřské školy do základní školy. Delší období, které děti stráví v MŠ vede k pozitivnímu vlivu samotné mateřské školy, kde děti tráví čas se svými vrstevníky, učí se poslouchat autoritu učitele a snadněji se sociálně adaptují. Respondentky uvádějí pozitivum delší návštěvnosti mateřské školy v tom, že dítě si v MŠ zvyká na další autoritu a to autoritu učitele. Další výhodou, když dítě navštěvuje MŠ delší dobu, je posílení imunitního systému dítěte.

Souhlasím s názory respondentek, že pro děti je prospěšnější navštěvovat mateřskou školu po celou dobu předškolního období. Myslím si, že v tomto období je pro děti velmi prospěšné, že mohou trávit čas se svými vrstevníky. Také se přikláním k názoru, že pro dítě je lepší se průběžně vzdělávat celé předškolní období, než vše nesmyslně a hekticky dohánět během jednoho povinného roku.

Uvádím zde několik odpovědí:

R1: *„Ano, myslím si, že pro dítě je lepší, když školku navštěvuje celou dobu, co může. Jednak ze zdravotního hlediska, kdy si dítě „odmarodí“ v mateřské škole a ne na základní škole, dítě si v mateřské škole posiluje imunitu při kontaktu se svými vrstevníky, také je velmi důležitá sociální adaptace, které se v mateřské škole učí a hlavně si dítě zvyká na odlišný režim než má doma i s akceptací autority učitele.“*

R3: *„Ano, myslím, protože děti, které chodí po celou dobu jsou rozvíjeny průběžně. Tyto děti rychleji dosahují nějakých výstupů a hlavně klíčových kompetencí. Tohle děti, které nechodí celou dobu, postrádají a pak těžce dohánějí.“*

R4: *„Ano, myslím si, že je lepší školku navštěvovat po delší dobu a hlavně pravidelně. Podle mě je to nejideálnější od těch 4 let až po nástup do základní školy. Za ten poslední rok se bohužel už nedožene to, co rodiče doma zanedbávají. Velká část rodičů nechává veškeré*

vzdělávání a výchovu na školce, což je samozřejmě velká chyba, ale my s tím bohužel moc neuděláme.“

Tabulka č. 5 – otázka č. 10: Výhody delšího navštěvování MŠ

Kategorie	Kódy	Četnost
Pozitiva prostředí MŠ	Posílení imunity	1
	Snazší sociální adaptace	2
	Kolektiv vrstevníků	3
	Průběžný rozvoj	3
Přípravenost na ZŠ	Přizpůsobení režimu	5
	Autorita učitele	2
	Průběžný rozvoj	3

Otázka č. 11: Zpozorovala jste v zavedení nějaké konkrétní výhody?

Na tuto otázku je od respondentek jednotná odpověď. Respondentky uvedly, že žádnou konkrétní výhodu nevidí. Bohužel je toto zavedení hodnoceno spíše neutrálně až záporně.

Konkrétně na tuto otázku mi respondentky odpovídaly hodně záporně, ale pokud se vrátíme k otázce č. 2, tak můžeme vyvodit nějaké konkrétní výhody. Jako výhodu bych uvedla prospěšnost povinnosti u dětí, které doopravdy potřebují navštěvovat předškolní zařízení a hlavně pak v posledním předškolním roce.

R3: *„Myslím si, že zavedení je prospěšné pro děti, které tuto povinnost potřebují nejvíce. Jsou to děti ze sociálně slabších rodin a to především děti romské.“*

Osobně bych viděla výhodu v tom, že i děti ze sociálně slabších rodin, kterým se nedostává v předškolním věku potřebné vzdělávání a příprava na vstup do základní školy, dostanou díky zavedení povinnosti posledního roku předškolního vzdělávání možnost navštěvování MŠ.

Otázka č. 12: Jaké konkrétní nevýhody vidíte v zavedení?

Opět se mé respondentky shodovaly s odpovědí a opět to nebyla moc kladná odpověď. Všechny mé respondentky odpovídaly podobně a jako největší nevýhodu uvedly navýšenou míru administrativy.

Respondentky často uváděly, že administrativní činnost je ve velké míře a pedagogové nejsou schopni vyplňovat tuto administrativu během dne, kdy mají ve své třídě děti a proto jim nezbývá nic jiného než si toto „papírování“ dodělat až po odchodu dětí domů anebo si vzít administrativu s sebou domů.

5.8 Závěr výzkumu

Do mého výzkumu bylo zahrnuto 5 trutnovských mateřských škol, v každé škole jsem provedla dva rozhovory. Rozhovor mi poskytlo 9 učitelek mateřských škol a jedna ředitelka MŠ. Všechny mé respondentky měly v mateřské škole minimálně 4 roky praxe.

Myslím si, že hlavní myšlenka zavedení byla, aby se do mateřských škol dostalo více dětí z problémových, či sociálně slabších rodin a také případné snížení odkladů do základních škol. Pokud by toto zavedení mělo striktnější pravidla a nějaké sankce, tak si myslím, že by to mohlo do mateřských škol dostat děti, pro které by toto zavedení bylo velkým přínosem.

Pokud shrnu základní poznatky z mého výzkumu, tedy z rozhovorů, tak si myslím, že zavedení posledního povinného roku předškolního vzdělávání je sice dobrý nápad, ale jeho systém je organizačně chybný a legislativně nedořešený.

Při výzkumu jsem se častokrát setkala s negativním pohledem, který směřoval na větší míru administrativních záležitostí, na které pedagogové mateřských škol nemají při běžném dni v MŠ čas. Jak jsem již zmínila u vyhodnocování otázek, tak si myslím, že pokud by se systém, který zpravuje poslední povinný rok předškolního vzdělání, vylepšil a nastavil by se, mnou již zmíněný, jednotný omluvný systém, tak by mohlo dojít ke zmenšení administrativní činnosti pro pedagogy mateřských škol.

Při vyhodnocování rozhovorů mě překvapilo, že se docházka v posledním ročníku předškolního vzdělávání skoro nic nezměnilo. Očekávala jsem spíše nárůst v návštěvnosti a to především u dětí, kteří pocházejí z problémových či sociálně slabších rodin.

Také jsem se zajímala o celkovou strukturu předškolních ročníků. Dozvěděla jsem, že mateřské školy jsou navštěvovány dětmi z trutnovské populace. Mezi tuto populaci řadíme i děti romské a vietnamské, do populace lidí z Trutnova také patří rodiny, které jsou sociálně slabší, či více problémové.

Otázka, kterou jsem se také zabývala se zaměřila na omluvenky a celkově omluvný systém v mateřských školách. Všechny odpovědi vypověděly, že omluvenku škola vyžaduje vždy od zákonného zástupce dítěte a to v různých podobách. Nejčastěji se objevovaly formy omluvenky v SMS podobě, či telefonickou formou. Ale také se zde objevily formy v podobě předtištěných archů, které jsou rodičům k dispozici v mateřské škole, kam jejich dítě dochází.

Nadále jsem se snažila v mém výzkumu najít souvislost s posledním rokem předškolní docházky s odkladem nástupu do základní školy. Dozvěděla jsem se, že některé z mých respondentek vlastně žádnou souvislost nevidí, ale v mém výzkumu byly i takové respondentky, co věří, že souvislost to má a to i poměrně významnou. Respondentky uvádějí, že poslední rok v předškolním vzdělávání dětem přináším především sociální adaptaci a kontakt s jejich vrstevníky. Nadále poukazují na režim, který se v MŠ dodržuje a je podobný režimu v ZŠ. Myslím si, že alespoň rok před nástupem do školy v mateřské škole by mohl dětem ulehčit, již tak dost těžký, přesun z MŠ do ZŠ.

Všechny mé respondentky uvedly, že se program pro děti v předškolních třídách neměnil. Děti jsou stále připravovány na vstup do první třídy, jako před zavedením posledního povinného roku předškolního vzdělávání.

Většina respondentek uvedla, že je pro dítě lepší navštěvovat mateřskou školu dlouhodoběji, především by se tak mělo dít u dětí, kteří nemají kvalitní přípravu doma. Já sama souhlasím s mými respondentkami, jelikož je pro dítě snadnější se adaptovat do prostředí MŠ, zvyknout si na daný režim, který je jistě odlišný od režimu, který má doma, dítě je v kolektivu se svými vrstevníky a dostává se mu průběžného rozvoje a také vzdělávání, které je uzpůsobené věku dítěte.

Bohužel na otázku, která se týká výhod zavedení se mi dostalo hlavně neutrálních ohlasů. V otázce, která byla zaměřena na nevýhody se opět a velmi často objevily stížnosti na nakupené množství administrativy.

Na mnou stanovené výzkumné otázky jsem získala níže uvedené odpovědi.

Na základě VO1 (Jaký je pohled pedagogů v mateřské škole na zavedení povinného předškolního vzdělávání?) jsem se dozvěděla, že pohled je značně neutrální a přiklání se spíše k negativním postojům. Avšak se i párkrát objevily kladné postoje a zmínění, že zavedení byla myšlenka dobrá, ale bohužel je celý systém ohledně zavedení stále ještě chybný a legislativně nedořešený.

VO2 (Jaký vliv má zavedení povinného předškolního vzdělávání na připravenost dítěte na nástup na ZŠ?) jsem získala rozdílné odpovědi, mohu tedy říct, že VO2 není jednoznačná. Respondentky uvádějí, že vliv zavedení povinného předškolního vzdělávání na připravenost dítěte na nástup na základní školu je velmi individuální. K připravenosti na vstup na ZŠ má

vliv mnoho faktorů, jeden z nejhlavnějších je pravidelná a dlouhodobější návštěvnost mateřské školy, ale také práce rodičů s dětmi doma.

VO3 (Je v posledním povinném předškolním roce více dětí než v průběhu celého předškolního vzdělávání?) tato výzkumná otázka mě velice zajímala a nakonec mě trochu zklamala. Respondentky se se svou výpovědí skoro shodovaly. Většina z nich uvedla, že se u nich návštěvnost v posledním roce předškolního vzdělávání nijak významně nezměnila. Pouze malé procent respondentek uvedlo, že návštěvnost dětí v předškolních ročnících stoupla, avšak dodávaly, že nárůst je častější jen u dětí z méně problémových rodin.

Co se týče mého vlastního výzkumu, zpracovával se mi velmi dobře. Spolupráce s mateřskými školami byla výborná a velice mě překvapil jejich laskavý a milý přístup a především jejich ochota poskytnout mi rozhovory. Očekávala jsem spíše uspěchanost a netrpělivost během rozhovorů, naštěstí se mé obavy nevyplnily.

Výzkum mi přinesl odpovědi na otázky, které souvisejí s problematikou zavedení posledního povinného roku předškolního vzdělávání. Zjistila jsem, že by se vzdělávání předškolních dětí nemělo podceňovat a to především ze strany rodičů, kteří by si měli uvědomit, jak jsou mateřské školy pro jejich děti prospěšné.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou zavedení posledního povinného roku předškolního vzdělávání. Analyzuje především pojmy jako předškolní vzdělávání, rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, školní zralost a připravenost. Tato práce seznamuje čtenáře se vznikem zákona ohledně zavedení posledního povinného roku předškolní vzdělávání. Také se jim snaží přiblížit pojmy ohledně fyzického a kognitivního vývoje.

Cílem této bakalářské práce bylo analyzovat a popsat současnou situaci, která se týká povinné předškolní docházky v posledním roce před nástupem do základní školy. Předmětem vlastního výzkumu bylo zjistit názor a zkušenosti z praxe pedagogů z mateřských škol ve městě Trutnov. Výzkumem se mi podařilo odpovědět na veškeré výzkumné otázky a dozvěděla jsem se spousty cenných informací a užitečných zkušeností od odborníků, kteří mají praxi z předškolního vzdělávání. Myslím si, že se díky mému výzkumu naskytlo pár informací, které by se daly rozšířit v dalších výzkumech.

Teoretická část práce se mi zpracovávala velice dobře, jelikož mě téma povinného posledního roku předškolního vzdělávání zajímalo a neměla jsem problém sehnat potřebné zdroje. Avšak nejlépe se mi zpracovávala kapitola o předškolním věku a kapitola o předškolním vzdělávání.

Také vlastní výzkum probíhal relativně v pořádku. Spolupráce s mateřskými školami, ve kterých se výzkum realizoval, byla bezproblémová, respondentky spolupracovaly poměrně dobře a byly ochotné mi rozhovory poskytnout, avšak i přes dobrou spolupráci s respondentkami se mi nepodařilo získat hlubší a podrobnější data od pedagogů.

Práce částečně nastínila některé problémy spojené se zavedením povinného posledního předškolního vzdělávání, ale zároveň podtrhla důležitost předškolního vzdělávání, obzvláště v posledním předškolním ročníku.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

1. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
2. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
3. LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyzologie*. Praha: H & H, 1998. ISBN 80-86022-37-4.
4. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd., přepr. a dopl. Praha: Grada, 1998. Psyché. ISBN 80-7169-195-X.
5. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa, základní duševní potřeby dítěte, dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.
6. MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany: H & H, 1998. ISBN 80-86022-21-8.
7. OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.
8. Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
9. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
10. Vyhláška č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání.
11. ZAJITZOVÁ, Eliška. *Předškolní vzdělávání a jeho význam pro rozvoj jazyka a řeči*. Praha: Hnutí R, 2011. ISBN 978-80-86798-14-1.

Internetové zdroje

1. Cíle předškolního vzdělávání. In: inkluzivniskola.cz [online]. 2. 10. 2019 [cit. 12. 1. 2020]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/predskolni-vzdelavani/>
2. Daltonská škola. In: nicm.cz [online]. 2. 3. 2018. [cit. 28. 12. 2019]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/daltonska-skola>
3. Dotazy k předškolnímu vzdělávání. In: msmt.cz [online]. 20. 9. 2019. [cit. 9. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>
4. Chceme, abychom si rozuměli. In: clanky.rvp.cz [online]. 17. 8. 2004. [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/54/chceme-abychom-si-vsichni-rozumeli-a-porozumeli.html/>
5. Jak rozvíjet motoriku. In: clanky.rvp.cz [online]. 31. 7. 2012. [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/15947/jak-rozvijet-motoriku-v-pripravne-tride-1.-dil.html/>
6. Lesní mateřské školky. In: nejskolky.cz [online]. [cit. 18. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.nejskolky.cz/typy-skolek/#lesni>
7. Mateřská škola. In: Wikipedia: *the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001. [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mate%C5%99sk%C3%A1_%C5%A1kola
8. Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci. In: pedagogika.phil.muni.cz [online]. 2008. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/104726/U_Paedagogica_13-2008-1_4.pdf
9. Montessori education. In: Montessori.cz [online]. [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.montessori.cz/curriculum/montessori-education/>
10. ODS chce zrušit povinný předškolní ročník. In: provolbu.cz [online]. 6. 5. 2018. [cit. 10. 2. 2020]. Dostupné z: <https://provolbu.cz/poslanci-ods-chteji-zrusit-povinny-predskolni-rocnik/>
11. POHOŘELÝ, Svatopluk. RVP VP leden 2018. In: msmt.cz [online]. 2018. [cit. 15. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>
12. POHOŘELÝ, Svatopluk. Souhrnné informace o povinném předškolním vzdělávání. [online]. 10. 3. 2017. [cit. 9. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/40134/>

13. Pohybové hry a činnosti v mš. In: clanky.rvp.cz [online]. 5. 4. 2017. [cit. 2. 3. 2020].
Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/21407/POHYBOVE-HRY-A-CINNOSTI-V-MATERSKE-SKOLE.html/>
14. Povinné předškolní vzdělávání. In: mshusnikova2076.cz [online]. [cit. 2. 3. 2020].
Dostupné z: <https://www.mshusnikova2076.cz/povinne-predskolni-vzdelavani>
15. Preprimární vzdělávání v evropských zemích. In: clanky.rvp.cz [online]. 9. 5. 2018. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné
z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/21634/PREPRIMARNI-VZDELAVANI-V-EVROPSKYCH-ZEMICH.html/>
16. Primary. In: [Montessori.cz](http://montessori.cz) [online]. [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné
z: <https://www.montessori.cz/curriculum/primary/>
17. Přehled škol a školských zařízení. In: rejstriky.msmt.cz [online]. [cit. 14. 2. 2020].
Dostupné z: <https://rejstriky.msmt.cz/rejskol/>
18. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. [cit. 12. 2. 2020]. ISBN 80-87000-00-5.
Dostupné z: http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf
19. SPLAVCOVÁ, Hana. NÚV. Metodické doporučení k průběhu individuálního vzdělávání... [online]. 30. 10. 2020. [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné z:
http://www.nuv.cz/file/3631_1_1/
20. Školy a školská zařízení. In: czso.cz [online]. 28. 8. 2019. [cit. 18. 2. 2020]. Dostupné
z: <https://www.czso.cz/csu/czso/a-predskolni-vzdelavani-materske-skoly-a-pripravne-tridy-zakladnich-skol>
21. Školky s Montessori výukou. In: montessoricr.cz [online]. [cit. 28. 12. 2019].
Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/skoly-a-skolky/mapa-a-vizitky>
22. TITZOVÁ, Diana, Kateřina, STRAKOVÁ a Eva DEBNÁROVÁ. Dítě v předškolním věku. In: vemeste.cz [online]. 30. 4. 2011. [cit. 27. 12. 2020]. Dostupné z:
<http://www.vemeste.cz/2011/04/dite-v-predskolnim-veku/>
23. Veřejné mateřské školy. In: nejskolky.cz [online]. [cit. 18. 2. 2020]. Dostupné
z: <https://www.nejskolky.cz/typy-skolek/>
24. Výchova a rozvoj dítěte. In: skolka-maitrea.cz [online]. [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné
z: <http://www.skolka-maitrea.cz/vychova-rozvoj-ditete/>

25. Waldorfská pedagogika. In: waldorfskaskolka.cz [online]. [cit. 27. 12. 2020].
Dostupné z: <http://www.waldorfskaskolka.cz/waldorfska-pedagogika/>
26. Waldorfská pedagogika, obecné principy. In: awms.cz [online]. [cit. 12. 1. 2020].
Dostupné z: <http://www.awms.cz/obecne-principy/>
27. Změny v předškolním vzdělávání. In: cosiv.cz [online]. 2016. [cit. 10. 2. 2020].
Dostupné z: <https://cosiv.cz/cs/2016/08/11/zmeny-v-predskolnim-vzdelavani-povinny-rok-predskolniho-vzdelavani-i-vzdelavani-dvouletych-deti/>